

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

Historický ústav

**Školská politika Okresního národního výboru ve Svitavách v letech
1964–1971**

Diplomová práce

Autor: Bc. Lukáš Bukovský
Studijní program: N 1101 Matematika
Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis, Učitelství matematiky
pro střední školy
Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Hradec Králové 2016

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Lukáš Bukovský

Studium: S1338

Studijní program: N1101 Matematika

Studijní obor: Učitelství matematiky pro střední školy, Učitelství pro střední školy - dějepis

Název diplomové práce: Školská politika Okresního národního výboru ve Svitavách v letech 1964-1971

Název diplomové práce AJ: The School Policy of the District National Committee in Svitavy 1964-1971

Anotace:

Diplomová práce se bude zabývat školskou politikou ONV ve Svitavách od voleb v roce 1964 do počátku normalizace, konkrétně do roku 1971. Práce se zaměří na rozbor stavu a vývoje školství na Svitavsku, přičemž pozornost bude věnována všem stupňům školské soustavy od mateřských škol až po školy střední. Součástí práce bude také analýza personálních změn ve svitavském ONV. Práce bude vycházet ze studia pramenů uložených ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli - fond ONV Svitavy a dobového tisku. Doporučení literatura: J. Bartoš a kol.: Svitavy, dějiny a současnost města. Hradec Králové, 1987; R. Fikejz – V. Velešík, Kronika města Svitavy. Svitavy, 2006 a M. Skřivánek, Léta 1967-1970 na okrese Svitavy. Litomyšl, 1992.

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Oponent: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 8. 1. 2014

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval jednak SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli za možnost nahlédnutí do archivních materiálů, bez nichž by práce nemohla vzniknout. Dále chci poděkovat svojí rodině a svým nejlepším kamarádům za podporu, zvláště pak Mgr. Petře Staňkové za oporu. Největší dík patří vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc. za nehynoucí trpělivost, poskytování četných rad a připomínek a hlavně korigování práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, 2. 4. 2016

Anotace

BUKOVSKÝ, Lukáš. Školská politika Okresního národního výboru ve Svitavách v letech 1964–1971. Hradec Králové: Přírodovědecká fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016, 80 s., Diplomová práce

Diplomová práce se bude zabývat školskou politikou ONV ve Svitavách od voleb v roce 1964 do počátku normalizace, konkrétně do roku 1971. Práce se zaměří na rozbor stavu a vývoje školství na Svitavsku, přičemž pozornost bude věnována všem stupňům školské soustavy od mateřských škol až po školy střední. Součástí práce bude také analýza personálních změn ve svitavském ONV.

Práce bude vycházet ze studia pramenů uložených ve Státním okresním archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli – fond ONV Svitavy a dobového tisku. Doporučená literatura: J. Bartoš a kol.: *Svitavy, dějiny a současnost města*. Hradec Králové, 1987; R. Fikejz – V. Velešík: *Kronika města Svitavy*. Svitavy, 2006 a M. Skřivánek: *Léta 1967–1970 na okrese Svitavy*. Litomyšl, 1992.

Klíčová slova: školská politika, okresní národní výbor, školy, KSČ

Annotation

BUKOVSKÝ, Lukáš. *The school policy of the District National Committee in Svitavy in 1964–1971*. Hradec Králové: Faculty of Science, Univerzity of Hradec Králové, 2016, 80 pp, The thesis

This thesis will deal with school policy of the DNC in Svitavy since the election in 1964 to the beginning of the normalization, specifically to 1971. Work will focus on analysis of the state and the development of education in Svitavy, paying attention to all levels of the education system from kindergartens to high schools. A part of work will also analyze personnel changes in the DNC in Svitavy.

The work will be based on study materials stored in the State District Archives Svitavy based in Litomyšl - Svitavy DNC fund and the contemporary press. Recommended reading: J. Bartos et al.: *Svitavy, History and Present of the City*. Hradec Kralove, 1987; R. Fikejz – V. Velešík: *Chronicle of Svitavy*. Svitavy, 2006, and M. Skrivanek: *Years 1967–1970 in the District Svitavy*. Litomyšl 1992.

Key words: school policy, District National committee, schools, the Communist Party of Czechoslovakia

Obsah

Úvod.....	8
Vznik a vývoj Okresního národního výboru Svitavy v letech 1964–1971	14
a/ Působnost a struktura ONV Svitavy.....	14
b/ Personální situace a její proměny.....	22
Působení školní a kulturní komise a odboru ONV Svitavy.....	31
a/Školní a kulturní komise.....	31
b/ Odbor pro školství a kulturu	33
Politika ONV Svitavy vůči městským školám v letech 1964–1971.....	40
1. Mateřské školy	40
a/ Svitavy.....	40
b/ Litomyšl	42
c/ Polička.....	43
d/ Moravská Třebová	44
e/ Jevíčko.....	45
2. Základní školy.....	45
a/ Svitavy.....	46
b/ Litomyšl	51
c/ Polička.....	52
d/ Moravská Třebová	54
e/ Jevíčko.....	56
3. Střední školy.....	57
a/ Střední všeobecně vzdělávací školy	58
b/ Střední odborné školy	63
c/ Střední odborná učiliště.....	70
Závěr	72
Seznam příloh.....	74
Přílohy	75
Seznam pramenů	78
Seznam literatury	79
Seznam zkratk	80

Úvod

V diplomové práci se věnuji působení Okresního národního výboru ve Svitavách v letech 1964 až 1971. Pod uvedenou činností si lze představit jednotlivé kroky ONV zajišťující fungování svitavského okresu, ať už v oblasti ekonomické, politické, zemědělské, kulturní, atd. Diplomová práce usilující o všestrannou analýzu těchto činností by byla natolik obsáhlá, že by porušovala povolený limit jejího rozsahu, a proto se zaměřuje pouze působení ONV Svitavy v oblasti školství. První polovinu textu tvoří obecněji pojatý výklad o politice ONV Svitavy, vzniku okresu, personálním proměnám v ONV a přiblížení fungování odboru a komise pro školství a kulturu. Druhá část se soustředila na postoje a nařízení výboru vůči jednotlivým školám na okrese, jejich uvedení v činnost a na porovnání, jak fungovala aplikace závěrů ze zasedání ONV na jednotlivých úrovních vzdělání a v typech škol. Zároveň byly v práci představeny způsoby a metody, kterými ONV Svitavy ovlivňoval dění na školách, ať už to byla kádrová politika, akce pro mládež nebo ideologické semináře, atd. Předmětem zkoumání byly odlišné postoje jednotlivých poslanců ONV Svitavy vůči školské praxi národního výboru.

ONV Svitavy rozhodoval o školách v celkem pěti městech. Vesnicím se práce nevěnuje, jelikož v mnoha z nich nebyly žádné školy, ani školky. V těch měly být školní budovy postaveny podle návrhů, ale poslanci se touto tematikou sami nezaobírali, stejně tak jako chodem škol v menších vesnicích, kde výuka již probíhala. Práce tak přináší pohled na školství pouze ve městech Svitavy, Litomyšl, Polička, Moravská Třebová a Jevíčko.

Město Svitavy se nalézá na hranici mezi východními Čechami a Moravou. Leží v nadmořské výšce 435 m n. m. na Svitavské pahorkatině 77km severně od Brna, 75 km jihovýchodně od Hradce Králové a 59km severozápadně od Olomouce. V roce 1960 bylo nejlidnatějším městem nově vzniklého okresu. S celkovým počtem 13 878 obyvatel stanuly Svitavy na prvním místě množství populace, svojí rozlohou 3 046 ha zaujalo město až třetí místo v okrese.¹

¹ Josef BARTOŠ a kol.: *Svitavy, dějiny a současnost města*. Hradec Králové 1987.

Město Litomyšl se nachází na východě Čech (dnes již Pardubickém kraji) a leží v nadmořské výšce 330 m n. m. 18 km severozápadně od Svitav, 55,3 km jihovýchodně od Hradce Králové a 78,17 km severozápadně od Brna. Ve sledovaném období patřilo město podle počtu obyvatel na druhé místo za Svitavy, a svojí rozlohou 3 300 ha bylo taktéž na druhém místě.

Město Polička leží v nadmořské výšce 555 m n. m. 17 km jihozápadním směrem od města Svitavy, 74 km jihovýchodně od Hradce Králové a 73,5 km severozápadně od Brna. Nachází se v blízkosti zemské hranice Čech a Moravy. Bylo založeno jako královské město, ale ve sledovaném období dosahovalo stejné úrovně s ostatními městy okresu. Počtem obyvatel stanulo město na třetím místě v okrese, svojí rozlohou 2 951 ha pak zaujalo až čtvrté, předposlední místo.

Město Moravská Třebová leží 17,5 km východně od města Svitavy, 90 km jihovýchodně od Hradce Králové a 72 km severovýchodním směrem od města Brno. Nachází se v nadmořské výšce 360 m n. m. v oblasti Hřebečska, dnes již v Pardubickém kraji na západní Moravě. V šedesátých letech a počátkem sedmdesátých let bylo město na čtvrtém místě v okrese v počtu obyvatel, ale svojí rozlohou okresu výrazně dominovalo na prvním místě.

Město Jevíčko leží s nadmořskou výškou 366 m n. m. na severozápadní Moravě, cca 27 km jihovýchodním směrem od města Svitavy, 111 km jihovýchodním směrem od Hradce Králové a 65 km severovýchodním směrem od Brna. Tvoří centrum části Malé Hané, ale administrativně stále náleží do okresu Svitavy v Pardubickém kraji. Jak svým počtem obyvatel, tak i rozlohou zaujímalo město v šedesátých a počátkem sedmdesátých let poslední pátou pozici v okrese Svitavy.

Zkoumané události popisují chronologicky. Po metodické stránce jsem využil komparativní a analyticko-syntetickou metodu zkoumání. Na základě analýzy městských škol jsem se snažil porovnat a zhodnotit školskou politiku ONV Svitavy a vyvodit určité závěry. Než jsem začal s výše zmíněnou analýzou, považoval jsem za správné a nutné přiblížit fungování a strukturu státní správy po reformě v roce 1960, která se svitavského okresu dotkla velmi necitelně, v diplomové práci více. Té se věnuji v první kapitole.

Další dvě kapitoly přináší jednak chronologický přehled personálních obměn ve svitavském okresním národním výboru ve sledovaném období, genderové zastoupení tohoto orgánu a míru vzdělání jeho jednotlivých členů, a jednak konkrétní fungování odboru a komise pro školství a kulturu v letech 1964 až 1971.

Hlavní náplň diplomové práce tvoří kapitoly, které se v jednotlivých městech věnují mateřskému, základnímu, středoškolskému a učňovskému školství. První dvě kapitoly pouze analyticko-synteticky přinášejí závěry o fungování jednotlivých škol v návaznosti na školskou politiku ONV Svitavy. Středoškolské a učňovské školství jsem pak neanalyzoval podle umístění v jednotlivých městech, ale podle typů škol – středních všeobecně vzdělávacích škol, středních odborných škol a učňovských učilišť, což umožnilo provést komparaci uvnitř jednotlivých typů vzdělání.

Pramenný výzkum byl proveden ve fondech Státního okresního archivu Svitavy se sídlem v Litomyšli. Primárním zdrojem se stala rozsáhlá písemná dokumentace vzniklá z jednání schůzí rady ONV konaných jednou za dva týdny a plenárních zasedání ONV Svitavy, která se scházela zpravidla většinou každý druhý měsíc, výjimečně i jinak. Zdrojem informací byly i písemnosti vzniklé z působnosti okresního politického orgánu – OV KSČ. Výhodou bylo, že nevelké množství informací, které se k tematice diplomové práce ve stranických dokumentech vztahovaly, jsem nacházel v písemnostech fondu ONV; kde byly přiloženy vlastním písemnostem. OV KSČ pochopitelně zasahoval do kompetence ONV a měl rozhodující vliv v okresním dění, v některých případech na popud nadřízeného KV KSČ, nebo dokonce i ÚV KSČ. Velmi často byly směrnice a nařízení nadřízených stranických orgánů zmiňovány v zápisech ze zasedání ONV při volbě jeho nových členů. Častokrát se ale z dochovaného materiálu nedozvíme, proč byla určitá osoba navržena za kandidáta a co k tomu příslušné orgány vedlo. O kvalitě fondu ONV je možné konstatovat, že je v SOkA Svitavy zpracován vcelku kompletně, jelikož zápisy z plenární zasedání ONV a ze schůzí rady ONV jsou dostupné až na výjimky všechny, zatímco mnohé zápisy ze schůzí školského odboru a komise pro školství schází. Z dochovaných zápisů je patrné, že některé písemnosti byly skartovány. Není také neobvyklé, že v zápisech ze zasedání chybí celé stránky. Chyby vznikly buď ze strany archivářů, kteří s těmito záznamy pracovali, nebo ze strany ONV Svitavy. Je třeba mít na paměti, že řada směrnic a nařízení mohla být předávána ústně, např. na poradách, a proto nejsou v písemné dokumentaci zařazeny. Písemná dokumentace byla ve většině případů psána na psacím stroji, a pořizena ze schůze její

zapisovatelkou, takže zápisy byly dobře čitelné a studium proto velmi snadné. Podstatně hůře byly čitelné při práci s prameny poznámky ručně napsané v zápisech anebo přepisy textu, často dokonce nečitelné.

Dalším zdrojem informací, z kterého jsem čerpal, byla Sbirka zákonů. Obsahovala zákony a vládní nařízení, které se týkaly správního členění státu a fungování národních výborů v letech 1960–1971. Konečně nelze při práci s prameny opomenout ani dobový tisk. Jednalo se o periodikum *Nové Svitavsko*, které vydával OV KSČ v součinnosti s ONV Svitavy. Posloužilo pouze v několika málo případech, jelikož se většinou věnovalo spíše zemědělství a lehkému průmyslu, než tématům spojenými se školstvím. Lze tak shrnout, že práce vychází převážně z archivních pramenů vzniklých z činnosti orgánů ONV Svitavy a jeho aparátu.

Problémem bylo utvořit si alespoň rámcový obraz o tematice na základě literatury. Odborná literatura, která by tematiku školství na okresní úrovni jakkoliv zmínila, zcela scházela. Děním na svitavském okrese se zabývají pouze dvě knihy. Historik M. Skřivánek se věnoval v jedné větší monografické studii období sklonku šedesátých let, když se analyzoval léta nástupu pražského jara, jeho průběhu a posléze potlačení v husákovské normalizaci.² R. Fikejz a V. Velešík naopak vydali publikaci, v níž představili kroniku města Svitavy.³ K lepšímu obeznámení s vývojem a činností státního aparátu posloužily zejména práce Karla Kaplana⁴ a také syntetická práce o vývoji státní správy od autorů Z. Hledíkové, J. Janáka a J. Dobeše.⁵ Autor se seznámil také s prací H. Balíka zaměřenou na činnost národních výborů v kontextu politiky KSČ⁶ a se studií autorů O. Felcmana a O. Šindeláře zabývající se personálními proměnami ve východočeském KNV v šedesátých letech.⁷ Užitečně přispěla k poznání zázemí svitavského ONV diplomová práce Jana Švejkara, vzniklá v diplomovém semináři doc. Ondřeje Felcmana, která pomohla při orientaci v personálním složení ONV Svitavy.⁸

² Milan SKŘIVÁNEK: *Léta 1967–1970 na okrese Svitavy*. Litomyšl 1992.

³ Radoslav FIKEJZ. – Vladimír VELEŠÍK: *Kronika města Svitavy*. Svitavy 2006.

⁴ Karel KAPLAN: *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy, 1956–1968: Společnost a moc*. Brno 2008.

⁵ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ: *Dějiny správy v českých zemích, od počátku státu po současnost*. Praha 2005.

⁶ Hubert BALÍK: *Národní výbory a politika KSČ*. Praha 1979.

⁷ Ondřej FELCMAN – Ondřej ŠINDELÁŘ: *Proměny východočeské komunistické politické elity v šedesátých letech – skupina představitelů KNV*. Východočeské listy historické 30, 2013, s. 37–73.

⁸ Jan ŠVEJKAR: *Politické elity ve státní správě na okresech Chrudim, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Svitavy v letech 1960–1971*. Diplomová práce. Hradec Králové, UHK 2009.

V neposlední řadě jsem se opíral o svou bakalářskou práci věnované činnosti OV KSČ Svitavy rovněž na sklonku šedesátých let.⁹

Nahlédl jsem do publikací, které jsou zaměřeny přímo na školskou problematiku a vývoj pedagogiky v Československu v poválečném období, ale žádná z nich neposkytla informace, které by bylo možné v práci využít. Uvedenou tematiku totiž tyto práce řeší pouze na obecné rovině. Do jisté míry je užitečný pouze výčet školských zákonů, které jsem měl k dispozici již z jiných zdrojů. Týká se to starších prací M. Somra¹⁰ a kolektivu autorů T. Srogoně, J. Cacha, J. Máteje aj. Schuberta.¹¹ Konkrétní poznání vývoje československého školství v šedesátých letech nerozvíjí ani publikace V. Kovaříčka a I. Jedličkové.¹²

Práce si klade za cíl zmapovat školskou politiku ONV Svitavy ve volebním období druhé poloviny šedesátých let, při kterém museli poslanci řešit nejenom starosti všedního rázu, ale museli se také vypořádat s uvolňováním poměrů, Pražským jarem a následným příchodem normalizace. Porovnává fungování jednotlivých škol a také míru zájmu, péče a kontroly ze strany orgánů ONV vůči nim. Práce podává přehledný stručný obraz o vývoji svitavského školství v daném období, a přináší pohled na metody, jejichž prostřednictvím byl ovlivněn každodenní život školáků ve svitavském okrese.

Téma diplomové práce jsem si vybral z velmi prostého důvodu. Chtěl jsem i nadále prohlubovat své znalosti ohledně dějin, které nám nejsou natolik vzdáleny. Každý občan by měl mít proto alespoň základní povědomí o historických událostech poválečného období. Na okres Svitavy jsem se zaměřil kvůli patnácti letům, které jsem v něm prožil, a na školství z důvodu přípravy na mé budoucí povolání. Lákalo mně a stále láká i samo město Svitavy, jelikož jsem v něm bydlel a nadále žiji. Silným podnětem pro výběr tématu byla skutečnost, že někteří spoluobčané a vrstevníci mají stále zkreslené představy o přelomu šedesátých a sedmdesátých let. To mě vedlo k záměru zabývat se po napsání bakalářské práce, která se věnovala politickému dění a činnosti vládnoucí KSČ v podmínkách okresu, tentokrát svitavským školstvím, ale

⁹ Lukáš BUKOVSKÝ: *Historie okresního výboru KSČ Svitavy v letech 1966–1968*. Bakalářská práce. Hradec Králové, UHK 2013.

¹⁰ Miroslav SOMR: *Dějiny školy a pedagogiky*. České Budějovice 1979.

¹¹ Tomáš SROGOŇ – Josef CACH – Jozef MÁTEJ – Jozef SCHUBERT: *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava 1986.

¹² Václav KOVAŘÍČEK – Iva JEDLIČKOVÁ: *Školství v českých zemích. I. vývoj školských soustav*. Olomouc – Hradec Králové 1995.

přítom i odhalovat praktiky tehdejší doby. Třetím faktem, který mě k tématu přivedl, byla praxe na nejmenované střední škole, kde jsem při výuce šedesátých let dvacátého století zjistil, že žáci nemají vůbec povědomí o tom, co se na jejich škole dělo. Tyto tři proudy – regionální historie, aktuálnost a neznalost – mě utvrdily v nutnosti přispět alespoň částečně k poznání dané problematiky.

Kapitola 1

Vznik a vývoj Okresního národního výboru Svitavy v letech 1964–1971

a/ Působnost a struktura ONV Svitavy

V roce 1960 přišly od vedení KSČ změny pro plánování, nová reorganizace průmyslu i zemědělství. Tomu se také mělo přizpůsobit i administrativní členění státu. Změny postihly i územní jednotky. V červenci tohoto roku na základě nové ústavy uložil Ústřední výbor KSČ vládě, aby vypracovala opatření, podle nichž by se rozšířila pravomoc národních výborů, které měly převzít řízení většího počtu hospodářských organizací; kulturních či sociálních zařízení a dohlížet na plánování hospodářství v obcích, městech, jednotlivých okresech a krajích. Součástí těchto opatření byla právě výše zmiňovaná územní přeměna (reorganizace) směřující k tvorbě větších správních jednotek. Toto politické rozhodnutí realizovala vláda návrhem zákona, který byl předložen do parlamentu a po schválení vyšel jako zákon č. 36/1960 Sb. Právně byl kodifikován jako zákon o územním členění státu. Podle tohoto zákona zůstalo Československo rozděleno na obce a vojenské újezdy, okresy a kraje. Zřízeny byly daleko větší okresy a kraje, než tomu bylo od roku 1949 až do roku 1960. Z dosavadních 19 krajů bylo vytvořeno pouze 10¹³ a z původních 360 okresů jen 108.¹⁴ Postup tohoto rázu je ukazatelem klasické centralizace. Východočeský kraj, který touto reorganizací nově vznikl, se členil celkem na 11 okresů, a to sice: Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Náchod, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Semily, Svitavy, Trutnov a Ústí nad Orlicí.¹⁵

Změna na území dnešního bývalého okresu Svitavy byla provedena necitlivě, neboť nerespektovala zemskou hranici a dosavadní správní, hospodářské nebo kulturní vazby. Vstoupila v platnost v polovině roku 1. 7. 1960. Výsledkem změny byl zánik okresních národních výborů v centrech okresů, a to sice v Litomyšli, Moravské Třebové a Poličce. Většina obcí, které doposud právě zaniklé okresní národní

¹³ Kraj Středočeský se sídlem v Praze, Jihočeský se sídlem v Českých Budějovicích, Západočeský se sídlem v Plzni, Severočeský se sídlem v Ústí nad Labem, Východočeský se sídlem v Hradci Králové, Jihomoravský se sídlem v Brně a Severomoravský se sídlem v Ostravě.

¹⁴ Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ: *Dějiny správy*, s. 570.

¹⁵ Zákon č. 36/1960 Sb.

výbory spravovaly, přešla do nově vytvořeného okresu Svitavy. Pouze malá část byla přiřčena k okresům Ústí nad Orlicí, Žďár nad Sázavou, Chrudim nebo Blansko. Takto nově vytvořený svitavský okres se nakonec skládal celkem z 5 měst a 128 obcí.¹⁶ Svou rozlohou tvořil nově zřízený okres značně rozsáhlou a rozlehlou oblast. Rozlohou 1 335 km² se zařadil mezi největší okresy v kraji. Počtem obyvatel 105 342 se ale ocitl až na 7. místě. Samo město Svitavy se pak s počtem 13 878 obyvatel stalo největším městem svitavského okresu.

Zákonné úpravy, resp. další politická opatření, vedly k prohlubování působnosti samotných národních výborů. ÚV KSČ vydal 8. dubna 1960 usnesení, přesněji jednu větu, ve které bylo rozhodnuto právě o rozšíření či prohloubení pravomocí a tím i zodpovědnosti národních výborů. Vznikly i další zákony týkající se národních výborů. Mezi důležité patřil zákon o národních výborech ze dne 25. května 1960 č. 65/1960 Sb. a ústavní zákon ze dne 11. července 1960 č. 100/10960 Sb. Na základě těchto nových zákonných úprav byly národní výbory, ONV Svitavy samozřejmě nevyjímaje, charakterizovány jako „*orgány mající státní moc a správu v krajích, okresech a obcích.*“¹⁷ Všechny tyto zákony směřovaly k přestavbě národních výborů a zvýšení jejich úlohy v hospodářské i kulturní výstavbě. Nově vydaná nařízení ukládala národním výborům, a to na všech stupních řídicí soustavy, aby maximálně ovlivňovaly společnost a její každodenní život. Současně vykonávaly i funkce zastupitelských orgánů pracujícího lidu na území své působnosti.

V případě ONV Svitavy na území výše zmíněných obcí a měst. Národní orgány byly odpovědné pracujícím, jimiž byly kontrolovatelné. Kontrola spočívala v tom, že národní výbory byly pracujícím lidem odvolatelné. Hlavním úkolem národních výborů

¹⁶ Banín, Bělá nad Svitavou, Bělá u Jevíčka, Benátky, Bezděčí u Trnávky, Biskupice, Bohdalov, Bohuňov, Bohuňovice, Borová, Boršov, Brněnec, Březina, Březinky, Březiny, Březová nad Svitavou, Budislav, Bystré, Cerekvice nad Loučnou, Čistá, Desná, Děřichov, Děřichov u Moravské Třebové, Dlouhá Loučka, Dolní Újezd, Gruna, Hamry, Hartinkov, Hartmanice, Hlásnice, Horky, Horní Újezd, Hradec nad Svitavou, Chmelík, Chotěnov, Chotovice, Chrastavec, Janov, Janůvky, Jaroměřice, Jarošov, Javorník, Jedlová, Jevíčko, Kamenec u Poličky, Kamenná Horka, Karle, Koclířov, Kornice, Korouhev, Koruna, Křenov, Kunčina, Květná, Lavičné, Lázy, Lezník, Linhartice, Litomyšl, Lubná, Makov, Malíkov, Městečko Trnávka, Mikuleč, Mladějov, Modřec, Morašice, Moravská Chrastová, Moravská Třebová, Nedvězí, Nová Ves, Oldříš, Opatov, Opatovec, Osík, Pacov, Pazucha, Pěčíkov, Petřůvka, Pohledy, Pohodlí, Polička, Pomezí, Poříčí u Litomyšle, Předměstí, Přední Arnoštov, Příluka, Pustá Kamenice, Pustá Rybná, Radiměř, Radkov, Rohozná, Rozhrání, Rozstání, Rudná, Rychnov, Říkovice, Sádek, Sebranice, Sedliště, Sklené, Slatina, Stará Roveň, Staré Město, Starý Svojanov, Stašov, Strakov, Střítež, Suchá Lhota, Svojanov, Svitavy, Široký Důl, Študlov, Telecí, Trpin, Trstěnice, Tržek, Třebašov, Újezdec, Útěchov, Vendolí, Vidlatá Seč, Víska u Jevíčka, Vítějeves, Vranová Lhota, Vrážné, Vysoká, Zadní Arnoštov a Želivsko.

¹⁷ Odst. 1 čl. 86 ústavního zákona č. 100/1960 Sb., § 1 odst. 1 a § 2 zák. č. 65/1960 Sb.

bylo zajišťovat tzv. „plánovité řízení a výstavbu“, a to v oblasti zdravotní, hospodářské, sociální či kulturní. Ve všech se měl klást důraz na celospolečenské potřeby, což bylo typickým prvkem této doby. Další úlohou národních výborů bylo i „upevňování socialistické zákonitosti, dodržování socialistického pořádku nebo dodržování pravidel socialistického soužití“. Za účelem realizace výše popsaných úkolů byla posílena moc funkcionářů ONV, a ke splnění těchto úkolů mohl ONV Svitavy vydávat pro svůj obvod působnosti všeobecně závazná nařízení. ONV měl celkově zvláštní úlohu v celé soustavě národních výborů. Měl být hlavním článkem řízení rozvoje hospodářství a kultury. Toho se mělo dosáhnout pomocí volených orgánů ONV. Byly jimi tzv. „plénium“ ONV, komise ONV a rada ONV. Přitom komise, považované za iniciativní, výkonné a kontrolní orgány vybavené rozhodovací pravomocí k řízení svých úseků, v nichž pracovali i další občané, se ve smyslu tehdejší dikce považovaly za významný nástroj k rozšiřování účasti pracujících na přímém řízení.¹⁸

Plenární zasedání ONV bylo jeho nejvyšším kolektivním orgánem a reprezentoval státní moc. Vytvářelo hospodářské a rozpočtové organizace pro daný okres a určovalo hlavní směry a úkoly jejich činnosti. V plénu se projevovala hlavně řídicí, rozhodovací a mocenská složka působnosti ONV. Dále pak plénium volilo, popř. odvolávalo, předsedu ONV, náměstký, tajemníka a ostatní členy rady ONV; stejné pravomoci mělo plenární zasedání i na úrovni jednotlivých komisí či odborů. Plénium také volilo a odvolávalo, ve smyslu zvláštních zákonných ustanovení soudce a soudce z lidu. K tomu mělo mít plénium rozhodující úlohu při určování svých aktiv. Nařízení z 10. června roku 1960 ukládalo ONV zřídit plánovací komisi, dále komisi finanční, zemědělskou, komisi pro služby a místní průmysl, obchodní komisi, komisi pro vodní hospodářství, pro výstavbu, dále pak dopravní komisi, komisi kulturní a školskou, v neposlední řadě komisi zdravotnickou a komisi sociálního zabezpečení. Všechny tyto komise byly pak na ONV Svitavy řádně zřízeny (viz. níže).¹⁹

Naproti tomu rada ONV byla orgánem výkonným. Měla funkci koordinační, dozírala totiž na činnost komisí ONV a také řídila činnost odborů. Radu nebo její členy mohlo kdykoliv ONV odvolat, jelikož její členové mu byli podřízeni. Rada byla tvořena předsedou, jeho náměstký, tajemníkem a dalšími volenými členy. Přičemž

¹⁸ Odst. 2 § 3 zák. č. 65/1960 Sb.

¹⁹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 1. Zápis ze 7. plenárního zasedání ONV Svitavy 1960.

rady nižších stupňů národních výborů byly hierarchicky podřízeny ve své činnosti radám vyšších stupňů.²⁰ Stejně tak celkově národní výbor vyššího stupně řídil a usměrňoval činnost národního výboru nižšího stupně.²¹ Rada jako kolektivní orgán zabezpečovala a organizovala plnění úkolů ONV a rada ONV tak řešila všechny náležitosti, které nespádaly do pravomoci plenárního zasedání ONV,

Při nové úpravě struktury ONV, resp. všech národních výborů, došlo k nejdůležitější změně v postavení komisí. V čele komise stál předseda, který byl vždy poslancem ONV, takže zasedal v plénu ONV, ale stávalo se, že byl i členem rady ONV. Docházelo tak k významné kumulaci funkcí v rámci ONV. Komise byly nově vybaveny rozhodovacími pravomocemi pro řízení úseků, pro které byly ustanovené. Staly se kontrolními a výkonnými orgány ONV. To byla změna, jelikož do této chvíle neměly žádnou výkonnou nebo rozhodovací moc. Výkonná funkce komisí ONV Svitavy se mohla uplatňovat z toho principu, že u malých městských národních výborů a místních národních výborů nebyly zřizovány odbory. V komisích pracovali společně s poslanci ONV i občané územního obvodu ONV Svitavy. S činností rady a plenárního zasedání tak úzce souvisela i činnost komisí ONV.

Činnost odborů spočívala v administrativním výkonu rozhodnutí pléna ONV, jejich rad a komisí. Byly důležitým pomocným aparátem ONV. Odbory také plnily úkoly, které vyplývaly ze směrnic ministerstev a jejich pokynů, nebo ústředních úřadů a vedoucích odborů ONV vyššího stupně. Jejich dvojí podřízenost zůstala zachována, jelikož vykonávaly nařízení jak orgánů ONV, tak i ministerstev. V tomto případě změna nenastala. Odbory měly za úkol připravovat odborné materiály, podklady pro volené orgány ONV, vyvíjet organizátorskou činnost či podávat podnětné návrhy. Měly být složeny z profesionálních pracovníků, ale pravda byla častokrát jiná. Až nařízení vlády ze dne 24. listopadu z roku 1971 stanovuje přesně složení odborů.²² Vedoucí odborů se pravidelně zúčastňovali schůzí a besed s poslanci ONV i s jejich voliči a dokonce tato setkání organizovali. Stejně, jako tomu bylo u pléna a zřizování jednotlivých komisí, tak i ONV měl za úkol zřídit odbory plánovací, finanční, organizační, kontrolní, výstavby, vodního hospodářství a energetiky, školství a kultury,

²⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, inventář, str. III.

²¹ Zákon č. 65/1960 Sb.

²² Zákon č. 135/1971 Sb. Konkretizuje zákon č. 69/1967Sb. odst. 4 § 61.

zemědělství, průmyslový, zdravotnictví, obchodu, pracovních sil, vnitřních věcí a odbor sociálního zabezpečení.²³

Na doporučení OV KSČ Svitavy byly při nově vzniklém ONV Svitavy zřízeny s účinností od 22. června 1960 tyto komise: 1. plánovací, 2. hospodářská, 3. zemědělská, 4. průmyslu, 5. školská a kulturní, 6. zdravotní, 7. finančně-rozpočtová, 8. výstavby, 9. sociálního zabezpečení, 10. dopravní, 11. pro obchod, 12. pro vodní hospodářství a 13. pro místní bezpečnost. 5. září 1968 ustavila rada ONV ještě čtrnáctou komisi pro styk s cizími vojsky.²⁴ Ta pak měla řešit přesuny vojsk, ubytování vojáků, apod. Názvy odborů se ve většině případů nelišily od názvů jednotlivých komisí, pouze odbor pracovních sil a odbor vnitřních věcí byly svým pojmenováním odlišné. Nutno podotknout, že v odborech neměl být zřízen odbor pro služby na rozdíl od komisí. Odbory byly na návrh OV KSČ ustanoveny následovně: 1. obchodu, 2. zdravotnictví, 3. školství a kultury, 4. průmyslu, 5. zemědělství a vodního hospodářství, 6. vnitřních věcí, 7. finanční, 8. kontrolní, 9. výstavby, 10. organizační, 11. sociálního zabezpečení, 12. pracovních sil, 13. plánovací a 14. dopravy. Na ONV Svitavy byl zřízen jeden odbor navíc oproti předpokladu, který počítal pouze se třinácti odbory. Rozdílovým odborem byl naposledy zmiňovaný odbor dopravy. Do organizačního odboru byla jako samostatné oddělení začleněna redakce novin „Nové Svitavsko.“²⁵ Nové Svitavsko vycházelo od roku 1960 a jejím odpovědným redaktorem byl Jaroslav Hudeček. Do roku 1971 bylo vydávání novin dvakrát pozastaveno, a to sice v letech 1967 a 1970. V roce 1968 se tento deník několikrát řadou článků přiklonil na stranu reformních sil. Nikdy však nepřekročil tzv. „svůj stín“ a vydavatelem dále zůstával OV KSČ. Těsně po vstupu vojsk Varšavské smlouvy na naše území vyšly tři vydání deníku krátce po sobě, která vyzývala ke klidu, obsahovala protesty vůči přítomnosti vojáků, atd. V roce 1971 převzal deník Josef Otava, který jej vedl v naprosto normalizačním duchu. Byly zde zprávy o plnění pětiletého plánu, popisy činností příslušníků OV KSČ, etc.²⁶

Správní reforma a zákon č. 65/1960 Sb. o národních výborech značně zlepšily pozici národních výborů. Bylo tomu jak na úrovni krajů, jejichž postavení se

²³ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z 1. plenárního zasedání ONV Svitavy 1960.

²⁴ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 36. Zápis ze zasedání rady ONV Svitavy 5. září 1968.

²⁵ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 1. Zápis ze 7. plenárního zasedání ONV Svitavy 1960.

²⁶ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, složka č. 184/2. Nové Svitavsko.

vyrovnávalo úrovni ústředních orgánů, tak na úrovni okresů, jejichž postavení se vyrovnávalo působení a vlivu krajských orgánů národních výborů. V souvislosti se zahájením celostátní ekonomické reformy v roce 1965 volaly národní výbory po rozšíření působnosti a samostatnosti, což posléze přerostlo v úsilí o prosazení samosprávného postavení.²⁷ Atmosféra ve společnosti, ve které sílily hlasy po politických reformách, posílení pravomocí národních výborů značně dopomohla. Na XIII. sjezdu KSČ v květnu 1966 byly návrhy podpořeny. Národním výborům byla vyslovena podpora, která měla posílit jejich samosprávné postavení. „V poměrně krátké době došlo k vydání nového zákona o národních výborech, jímž byl zákon ze dne 13. července 1967 č. 69/1967 Sb. Národní výbory jsou zde charakterizovány jako orgány socialistické státní moci v krajích, okresech a obcích. Jejich posláním bylo upevňovat pod vedením KSČ socialistické společenské zřízení, přitom se řídily ústavou, zákony a ostatními právními předpisy (odst. 1 § 1. zák. č. 69/1967 Sb.). Národním výborům příslušel výkon státní správy v jejich územních obvodech, přičemž tímto výkonem mohly být jiné územní orgány nebo organizace pověřeny pouze zákonem (§ 5 zák. č. 69/1967 Sb.). Soustava národních výborů zůstala v zásadě nezměněna (§ 8, 10, 11, 12 zák. č. 69/1967 Sb.), ale se souhlasem občanů, v nejednom případě ovšem předstíraným, mohl být zřízen společný místní národní výbor pro několik obcí. Konečné rozhodnutí však v této záležitosti příslušelo ONV dle § 9 zák. č. 69/1967 Sb.“²⁸

Zákon nepřinesl výraznou změnu v pravomocích plenárního zasedání či rady ONV. Plenární zasedání stále volilo předsedu, místopředsedy a tajemníka nebo další členy rady, jakož je i v předešlé době odvolávat. V zásadě a ve zkratce náleželo plenárnímu zasedání rozhodnutí „v každé otázce.“ „Demokratičnost“ se pak měla projevovat převážně v tom, že plenární zasedání ONV Svitavy byla veřejná.²⁹

Stejně tak byla rada ONV nadále výkonným orgánem ONV s všeobecnou působností. Po horizontální linii zůstávala rada stále podřízena plenárnímu zasedání národních výborů; po linii vertikální rada ONV řídila a usměrňovala rozhodnutí rad národních výborů nižších stupňů. Posláním rady bylo sjednocovat a organizovat plnění úkolů ONV. Rozhodovala zejména o otázkách, které přesahovaly rámec jednoho odvětví resp. úseku státní správy, kde měla rozhodující slovo KSČ. Rada ONV Svitavy

²⁷ Karel KAPLAN: *Československo v letech 1953–1966, společenská krize a kořeny reformy*. Praha 1992, s. 121.

²⁸ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, inventář, str. V.

²⁹ Odst. 1 § 43 zák. číslo 69/1967 Sb.

mohla vydávat v nezbytných případech obecně závazné nařízení. Toto nařízení však pozbývalo platnosti, pokud nebylo na nejbližším zasedání pléna ONV schváleno.

Zákon přinesl velké rozšíření samostatnosti ONV na úkor centra. V průběhu let byl celkem jedenáctkrát novelizován³⁰, základní principy ale platily až do konce existence národních výborů.

Nový zákon o národních výborech upravoval také postavení komisí ONV. Komise v něm byly charakterizovány jako iniciativní orgány, když použijeme rétoriku ústavy minulého režimu, které se měly zabývat rozvojem úseku v jejich kompetenci. Předkládaly návrhy ONV a jeho radě. Jednotlivé komise ONV nadále působily jako kontrolní orgán, který však již nezasahoval do otázek operativního řízení.³¹ Při případech stanovených zvláštními předpisy zřizoval ONV Svitavy správní komisi, která byla řízena radou a podřízena správní komisi KNV. Ta byla oprávněná rozhodovat o právech a povinnostech občanů v místech dané působnosti, kde bylo potřeba rozhodnutí kolektivního orgánu.³² Měla tak výkonnou pravomoc. Důležité je poznamenat, že jejím předsedou byl poslanec a členové pocházeli z řad odborníků. Dále správní komise rozhodovala o právních prepisech, například o správním řízení ve smyslu zákona. Dalším specializovaným orgánem ONV Svitavy byl výbor lidové kontroly, který tvořili poslanci a další občané tzv. „velkého“ okresu Svitavy. Ti nesměli být funkcionáři ONV nebo vedoucí organizací, které ONV Svitavy řídil. ONV Svitavy též zřizoval okresní komisi lidové kontroly. Obdobně mohly zřizovat komise lidové kontroly také výbory nižšího stupně. Postavení odborů zůstalo v zásadě nezměněno.

Podstatně nové bylo ustanovení § 38 zák. č. 69/1967 Sb., které pojednávalo o samostatné působnosti národních výborů, a tedy i ONV. Jednalo se o oblasti: zlepšování životního prostředí, úrovně bydlení, uspokojování potřeb občanů službami, vytváření podmínek pro pěstování tělovýchovy, rozvoje kulturního života, v otázkách správy majetku, v otázkách řízení hospodářských organizací, stanovení hospodářského plánu a rozpočtu, správy majetku a sdružování prostředků. Ve

³⁰ V období od roku 1968 až do roku 1971 došlo celkem ke čtyřem změnám. První změnou byl zákon o komisích lidové kontroly a národních výborech č. 85/1968 Sb., který vešel v platnost 28. června 1968. Druhým byl zákon o prodloužení volebního období národních výborů č. 117/1969 Sb. ze dne 15. října 1969. Předposlední novelou tohoto zákona byl zákon z roku 1971 zákon o volbách do národních výborů v ČSR č. 54/1971 Sb. Zákon č. 57/1971 ze dne 8. července 1971 pak eliminuje demokratické zásady, které byly provedeny v šedesátých letech. Tento poslední zákon měnil zákon o národních výborech č. 69/1967 Sb. z roku 1967.

³¹ § 54 zák. č. 69/1967 Sb.

³² § 57 zák. č. 69/1967 Sb.

všech těchto oblastech měly národní výbory (z toho principu i ONV) právo postupovat samostatně, vázány byly pouze zákony a jinými obecně platnými nařízeními a předpisy.³³

Je tedy možno stručně konstatovat, že podle právního řádu (skutečnost však byla jak vidno složitější) byly národní výbory řízeny ve své činnosti vládou republiky. V otázkách řízení národních výborů bylo odborným orgánem vlády ministerstvo vnitra. Jak již bylo uvedeno, národní výbory vyšších stupňů řídily a usměřňovaly činnost nižších národních výborů, a proto byl ONV Svitavy od roku 1960 řízen národním výborem Východočeského kraje se sídlem v Hradci Králové a sám řídil činnost městských a místních národních výborů. ONV Svitavy mohl rušit jejich obecně závazná nařízení a usnesení, pokud byly v rozporu se zákonem nebo s jeho jiným obecně platným nařízením. Naopak nařízení ONV Svitavy mohl rušit KNV Východočeského kraje se sídlem v Hradci Králové. Nesmíme však zapomínat, že například obsazování pozic v ONV Svitavy doporučoval a kontroloval OV KSČ Svitavy. OV KSČ a ONV Svitavy byly spojitými nádobami. Nejvyšší představitelé ONV Svitavy – předseda a tajemník – byli například řízeni KV KSČ. O tomto principu viz níže.

ONV Svitavy, který byl budován na principu demokratického centralismu, stejně jako ostatní národní výbory, byl jediným nositelem státní moci na území okresu Svitav, tak byl také zároveň orgánem samosprávného charakteru. Takto mluvila oficiální ideologie, které se i nadále podřizovali všichni, i když se reálná politická praxe líbila v této době málokomu, což se pak promítlo do obrodného procesu za tzv. socialismus s „lidskou tvář“í. ONV Svitavy spojoval zájmy občanů ve svém obvodu a celospolečenské zájmy. Ty pak byly nadřazovány dílčím zájmům občanů svitavského okresu.

Z výše popsané struktury a působnosti ONV Svitavy lze vyvodit závěr, že se působení výboru neodlišovalo od celostátní politické linie určované komunistickou stranou. ONV Svitavy věrně kopíroval socialistický model. ONV Svitavy byl z větší části své činnosti řízen nařízenými tzv. „shora“, pouze v období tzv. „Pražského jara“ a uvolňování poměrů společnosti přihlížel na zájmy občanů, kteří ONV Svitavy ovlivňovali tzv. „zdola“. Tento princip také kopíruje celorepublikovou situaci v roce

³³ § 38 zák. č. 69/1967 Sb.

1968, takže ONV Svitavy se za dobu své působnosti nikterak neodklonil od etablovaných praktik a principů politické linie KSČ.

Pro pochopení termínů „*demokratický centralismus*“, „*socialistická demokracie*“ a dalších se dá citovat teoretik tehdejšího režimu Hubert Balík. Aby všechny ONV plnily svoji funkci, bylo třeba řídit se těmito zásadami: „*a) musí být po všech stránkách (zvláště po stránce kádrové) spolehlivými orgány moci dělnické třídy vedené marxisticko- leninskou stranou, b) musí vyjadřovat a zabezpečovat spojenecký svazek dělnické třídy s ostatními třídami a vrstvami pracujících, c) jsou novým (socialistickým) způsobem demokratické (pro pracující) a novým způsobem diktátorské (pro proti buržoazii, pokud ještě zůstává jako třída), což vyplývá z jejich třídní podstaty a obsahu, d) jsou internacionalistické okruhem činnosti, svým kádrovým složením, výstavbou a metodami práce, e) musí být ve všech etapách vývoje společnosti spolehlivým nástrojem realizace historického poslání dělnické třídy, které jako objektivní společenskou zákonitost poznali klasikové marxismu- leninismu a jehož realizaci zabezpečuje komunistická strana veškerou svou činností, f) musí to být instituce které spolu s centrálními orgány tvoří jeden systém budovaný a fungující podle principu demokratického centralismu, h) musí to být systém institucí, který spolu s centrálními a ostatními orgány státu umožňuje základními rysy své formy sjednotit dělnickou třídu a ostatní pracující do boje za socialismus a komunismus, likvidovat moc kapitalistů a jiných vykořisťovatelů, zajistit přeměnu všech společenských vztahů v souladu s principy socialismu a také zajistit obranu vymožeností před útoky vnějších a vnitřních nepřátel.*“³⁴

b/ Personální situace a její proměny

Dne 30. června roku 1964 se stal předsedou ONV Svitavy osmatřicetiletý Jindřich Glosser. Byl plénem na svém ustavujícím zasedání zvolen všemi hlasujícími na doporučení OV KSČ Svitavy. Předcházejícím předsedou byl Karel Hlouše, který ve funkci předsedy vystřídal Jana Soldána. Snaha byla očividná a jasná – dosadit na tuto pozici mladšího funkcionáře. Jaroslav Suchý byl znovuzvolen do funkce tajemníka ONV Svitavy, jelikož tuto funkci zastával již v minulém funkčním období. Náměstkem ONV Svitavy se pak stal Miroslav Olrich, také na doporučení OV KSČ Svitavy, stejně

³⁴ H. BALÍK: *Národní výbory*, s. 8–9.

jako dva výše jmenovaní. Zbýlých dvanáct míst v radě ONV bylo z poloviny nově obsazeno. Novými členy se stali: Václav Brýdl, Rudolf Foret, Václav Kolář, Oldřich Palla, Marie Tesařová a Bohuslav Trnka. Z předchozího období zůstali: Jan Hiller, Ladislav Kamrádek, Marta Lorenzová, Bohuslav Mareček, Josef Střítecký a Karel Zemánek.³⁵ Z celkem 15 členů bylo třináct mužů a dvě ženy. Toto zastoupení žen představuje 13, 3%. Co se věkového rozložení týče, tak v radě nalezneme členy mladší (například M. Oldřich – 28 let), ale také i členy šedesátileté. Věkový průměr byl pak 43–44 let. V drtivé většině skoro všichni (12) pocházeli z dělnického prostředí. Opět většina (11) členů vstoupila do strany v letech 1945 až 1948; před válkou do strany vstoupil jeden člen rady, dva byli bezpartijní. Období vstupu posledního patnáctého člena do strany se z archivních materiálů nepodařilo dohledat. Složení a zázemí členů rady ONV Svitavy vychází z klasického principu ideálního socialistického představitele – občan středního věku, z dělnické rodiny, vstupující do strany při jejím vzestupu. Vzpomenutému modelu odpovídal také sociální původ členů předsednictva – 9 funkcionářů pocházelo z dělnické profese, zbylých 6 funkcionářů bylo před svým zvolením příslušníky pracující inteligence.

Po volbách v roce 1964 bylo ustanoveno 12 komisí (viz výše), s tím rozdílem, že nebyla zřízena hospodářská komise, a posléze (na doporučení OV KSČ ve Svitavách) i jejich předsedkyně a předsedové. Stali se jimi: Bohuslav Mareček (finance a rozpočet); Ladislav Kamarádek (průmysl); Miroslav Olřich (plánovací komise); Marta Lorencová (ochrana a veřejný pořádek); Bohumil Trnka (výstavba); Jitka Doubková (zdravotnictví); Vladimír Krůza (vodní hospodářství a energetika); Jan Hiller (školařství a kultura); ing. Svatopluk Sýkora (zemědělství a lesnictví); Antonín Myslík (sociální zabezpečení); Oldřich Palla (obchod) a František Zelenda (doprava). Vzhledem k tomu, že do vedoucích pozic jednotlivých komisí byli voleni ve většině stejní funkcionáři, i v komisích je sociální původ totožný jako v radě ONV Svitavy. Věkový průměr kolem 44 let, dělnické zázemí, vstup do strany v předúnorovém období. Původní profese opět dělnické. Jedenáct z dvanácti těchto funkcionářů působilo v minulosti v aparátu ONV Svitavy.³⁶

³⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 30. června 1964.

³⁶ Tamtéž.

Odborů bylo celkem čtrnáct a k personálním obměnám takřka nedošlo. Vedoucím finančního odboru byl Bohuslav Novák; vedoucím odboru průmyslu byl Václav Synek; vedoucím plánovacího odboru byl Marcel Anton; vedoucím odboru výstavby byl Gustav Vévoda; vedoucím zdravotnického odboru byl Dr. Karel Šefrna; vedoucím vodního hospodářství, zemědělství a lesnictví byl Oldřich Bureš; vedoucím odboru školství a kultury byl Igor Kloss; vedoucím odboru pro sociální zabezpečení byl Karel Vildra; vedoucím odboru obchodu byl Jindřich Čapek; vedoucím odboru dopravy byl Václav Žáček; vedoucím odboru pro vnitřní věci byl Václav Báča; vedoucím organizačního odboru byl Vladislav Kraus; vedoucím odboru pracovních sil byl Stanislav Válka a vedoucím kontrolního odboru byl Karel Zemánek. Věkový průměr byl vyšší než u předsednictva a komisí ONV Svitavy (48 let), což poukazuje na absenci volby mladších funkcionářů. Nepodařilo se ani zjistit sociální původ vedoucích funkcionářů. Pouze v jediném případě došlo k jmenování nového vedoucího - v odboru obchodu. Stal se jím Jindřich Čapek. Stručné shrnutí výše uvedených údajů bylo zaneseno do tabulek.

Původní profese	Počet	%
Dělník	17	51,5
Pracující inteligence	1	3
Člen JZD	15	45,5

Tabulka č. 1: Původní profese představitelů ONV Svitavy

Sociální původ	Počet	%
Dělnický	18	75
Rolnický	1	4
Maloživnostenský	5	21

Tabulka č. 2: Sociální původ představitelů ONV Svitavy³⁷

Ve volbách v červnu bylo do ONV zvoleno celkem 89 poslanců. Genderový poměr byl následující: 26 žen a 63 mužů. V plénu je již daleko výraznější podíl žen, než tomu bylo u komisí či odborů, jelikož již nešlo o funkcionáře. Celkově toto číslo

³⁷ U devíti představitelů nebyl zjištěn sociální původ.

představuje 29, 2% všech poslanců. Zajímavé je, že nejmladší ženě bylo teprve 21 let a nejmladšímu muži pak 22 let. Celkový věkový průměr poslanců činil 41 let. U poslanců pak převažovaly dělnické profese a dělnické zázemí.

Na Svitavsku v „předjaří“ roku 1968 k velkým personálním změnám nedocházelo. Ani v počtu, ani v objemu. První změny ve vedoucích funkcích ONV Svitavy přišly až roku 1966, kdy se však tyto změny týkaly personálních výměn mezi nejvyššími představiteli nomenklatury, jako byl tajemník či náměstek. Tajemník ONV s. Jaroslav Suchý kvůli zahájení studia na Vysoké politické škole v Praze podal žádost o uvolnění ze všech pozic na ONV. Jeho rezignace byla na doporučení pléna přijata. Případ s. Miroslava Orlicha byl stejný. Začal studovat Vysokou politickou školu v Praze, a byl zproštěn všech svých povinností o rok později.³⁸ Jinak žádné větší změny v průběhu tohoto období nenastaly. Časté byly změny na postech mezi poslanci způsobené odstěhováním z okresu Svitavy na jiné místo nebo dlouhodobým školením. Jedním příkladem může být i případ, kdy poslankyně dokonce zemřela. Ke konci roku, konkrétně v prosinci 1967, byla uprázdněná místa opět doplněna a plénum ONV tak mělo celkem 79 poslanců.

Rok 1968 už byl jiný. Vývoj byl zprvu stejný jako jinde v republice. Spojen s nejistotou, špatná informovanost byla na denním pořádku. Poslanci a nejvyšší představitelé ONV se postupem času rozdělili do dvou frakcí. Jedna nakloněna novému Dubčekovu vedení, druhá naopak sympatizovala stále s Antonínem Novotným. Musíme si uvědomit, že A. Novotný byl sice donucen abdikovat na funkci 1. tajemníka strany, ale stále zůstával prezidentem republiky, takže měl pořád své sympatizanty, pro které do března 1968 nemuselo být nic ztraceno.³⁹ Přes tento vnitřní rozkol se přeci jen plénum ONV Svitavy na svém zasedání, které se konalo 4. dubna 1968, jednohlasně přihlásilo k výsledkům prosincového a lednového zasedání ÚV KSČ.⁴⁰ V tomto období nebyly uskutečněny významné personální změny. Jediným případem s přihlédnutím na spojitost se srpnem 1968 je odvolání Bohuslava Marečka z funkce.⁴¹ V tomto případě šlo o veřejné pomluvy jeho rodiny a chování jejich členů při srpnových dnech. Pravdou bylo, že B. Mareček byl odpůrcem srpnových

³⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6, 7. Zápisy z plenárních zasedání v letech 1966–1967.

³⁹ L. BUKOVSKÝ: *Historie okresního výboru*, s. 30.

⁴⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání 4. dubna 1968.

⁴¹ Tamtéž. Karton č. 37. Zápisy ze 111., 112. a 113. schůze rady ONV Svitavy z roku 1968.

události a na schůzích rady ONV se názory proti příchodu vojsk Varšavské smlouvy netajil. Byl nahrazen Josefem Teplým, který byl naprostým názorovým protipólem Marečka. Vidíme tak pravý důvod změny na tomto postu.

Jedním z prvních ukazatelů, že na Svitavsku byl demokratizační proces vznikající při tzv. „Pražském jaru“ roku 1968 nenávratně pryč, bylo prohlášení rady ONV, které bylo zveřejněno koncem května roku 1969. V místním tisku bylo zveřejněno oficiální prohlášení, které odmítlo skutky a postoje vedení ONV Svitavy, jež vznikaly při srpnových dnech roku 1968.⁴² Vlna čistek a konsolidace poměrů v aparátu ONV začala v druhé polovině září roku 1969. Tato vlna nabrala velmi rychle na své intenzitě a hlavní snahou bylo se co nejrychleji a neúčinněji vypořádat s těmi, kteří se zdáli být straně nebezpeční, tedy osoby zařazené mezi tzv. „*pravicově oportunistické živly*“ v ONV. Záříjové plénum ONV Svitavy uvolnilo ze všech funkcí dosavadního místopředsedu Miroslava Orlicha, který byl ve vedení ONV již několik let. Na Orlicha byl vyvíjen takový tlak, že nakonec musel požádat o uvolnění z funkce. Ve svém proslovu na plénu se omluvil za své postoje a za nařknutí některých osob pro své názory, a uznal, že se stal obětí tzv. revizionistických názorů ve společnosti.⁴³ Na tomto zasedání přišli o post i další vrcholoví představitelé. Za všechny další příklady: Marcel Anton byl s okamžitou platností odvolán z funkce, i výše zmiňovaný Josef Teplý byl z funkce odvolán v listopadu 1969, který se angažoval za reformy a změny ve společnosti. Celkem bylo do července 1970 odvoláno z vedoucích funkcí osm funkcionářů.⁴⁴ Vyvrcholením tohoto všeho bylo červencové plénum, kde Jindřich Glosser, v této době předseda ONV Svitavy, přednesl o konsolidaci rozsáhlý referát. Odsoudil společnost a celkový vývoj na našem území v roce 1968, svaloval vinu na minulé straníky, podpořil normalizační politiku.

*„Do víru událostí vyvolaných antisocialistickými silami ve společnosti a pravicově oportunistickými exponenty ve straně v roce 1968 a 1969, byly zcela zákonitě strženy i národní výbory všech stupňů...“*⁴⁵ J. Glosser se dále vyjadřoval velmi kriticky

⁴² J. ŠVEJKAR: *Politické elity*, s. 82.

⁴³ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání dne 16. září 1969. Nutno však podotknout, že M. Orlich se vážně na začátku roku 1968 začal plně angažovat v reformním procesu a šel zcela s polednovými událostmi. Otevřeně dále kritizoval vstup vojsk Varšavské smlouvy na naše území a vedl řadu diskusí v reformním duchu.

⁴⁴ Odvolání nebo donucení k rezignaci byli Orlich, Brydl, Teplý, Synek, Janda (školský odbor), Žáček, Vévoda, Anton.

⁴⁵ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

o tom, že mnoho z těch, kteří neměli ani potuchy, co znamená řídit obec, město, okres nebo kraj, kteří nikdy nepřiložili ruku k dílu, aby národním výborům v jejich práci pomohli, najednou rozdávali rady, jak by se to mělo a jak by se to nemělo dělat, aby se u nás mohl vybudovat nový model socialismu, ten s lidskou tváří. *„Pro lidi, kteří pro výstavbu nové socialistické společnosti dali vše, co měli a uměli, se našla jen slova odsouzení. V dvou tisících slov byl již konkrétní návod k provedení totální destrukce socialistických institucí, ale i k honbě na funkcionáře... Ústavní zákon 117 o prodloužení volebního období zastupitelských orgánů, je nutno chápat jako stabilizujícího činitele. Překonává stav krátkodobého provizoria a dává národním výborům perspektivu v jejich činnosti. Tím také vytváří předpoklady pro solidní práci a skutečnou angažovanost všech poslanců...“*⁴⁶ Konsolidační proces v celém státě měl proběhnout i v ONV Svitavy. Podle J. Glossera v orgánech a aparátech ONV Svitavy byli lidé, kteří byli přímými nositeli pravicového oportunismu a museli z těchto orgánů odejít. Museli dokonce odejít i ti, kteří tvrdě a neúprosně uplatňovali administrativně byrokratické metody řízení, kteří prostřednictvím státního plánu omezovali pravomoc vedoucích pracovníků do nemožnosti, aby hned na to v polednovém období stáli v čele těch, kteří úlohu státního plánu chtěli úplně anulovat, kteří se shlédli v jugoslávském modelu a spásu našeho národního hospodářství viděli v tvoření podnikových rad a ve zbožně tržních vztazích podle Šikova ekonomického modelu.⁴⁷ Stručně a jasně shrnuje nastalou situaci ve své práci Jan Švejkar, který konstatuje, že noví funkcionáři ONV Svitavy tvořili novou generaci rozměrného aparátu v tzv. době normalizace. V ONV Svitavy ale zůstala i skupina funkcionářů, kteří zde byli již od roku 1960. Ti měli neutrální postoj k vývoji. *„Průběh konsolidace a kádrová očista, jak již bylo naznačeno, zde probíhala v radikálnější formě, kdy se nešetřilo na zasedáních plén silnými slovy při řešení personálních výměn.“*⁴⁸

Dobrou ilustrací nejistoty v období od roku 1968 do normalizace byl případ Boženy Marečkové, která v roce 1954 zastávala pozici 2. náměstkyně předsedy ONV. V Novém Svitavsku bylo zveřejněno její vystoupení na zasedání OV KSČ v roce 1968, ve kterém se do určité míry postavila za A. Novotného a bývalé vedení

⁴⁶ Zákon č. 117/1969 Sb. Zákon platil od 15. 10. 1969.

⁴⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

⁴⁸ J. ŠVEJKAR: *Politické elity*, s. 84.

strany. V této době již poslankyně ve svém projevu také mimo jiné odsoudila i manifest Dva tisíce slov. Článek vyvolal pobouřené reakce a její postoj byl odmítnut řadou výrobních továren, např. n. p. Vigona nebo I. cechem n. p. TOS Svitavy. Po nátlaku veřejnosti, kdy dostala otevřený dopis⁴⁹ od 562 zaměstnanců Technolenu Svitavy⁵⁰, a předseda výboru K 231 Fr. Chlup se vyslovil proti dalšímu politickému pokračování B. Marečkové, dala své funkce k dispozici a OV KSČ vzal její rezignaci na vědomí. Nové Svitavsko se věnovalo B. Marečkové ještě jednou, ale již za zcela změněné situace. Po potlačení obrodného procesu se B. Marečková vrátila do svých funkcí v OV KSČ, i do poslaneckých řad a na svitavském okrese se její případ stal modelovým a podle míry angažovanosti v něm byla posuzována věrnost straně v nastávajícím období.⁵¹ Mnoha poslancům byla v roce 1970 udělena důtka, výtka nebo jim byl navržen odchod ze strany, když nesouhlasili s vyjádřením a postoji Marečkové. Pracovníkovi finančního odboru s. Dočkalovi byl navržen odchod, s. Janu Vlčkovi z finančního odboru důtka a výtka dostala s. Fochlerová z odboru školství a kultury.⁵²

Nejrazantnější personální obměny na ONV Svitavy přišly po volbách na konci roku 1971. Ustavující plenární zasedání ONV podle zákona o národních výborech č. 69/1967 Sb. zvolilo Jaromíra Prchala do funkce předsedy ONV a rady ONV; Jana Strouhu do funkce místopředsedy ONV a člena rady ONV; Ladislava Kadlece do funkce místopředsedy ONV a za člena rady ONV; Bohuslava Řehůňka do funkce místopředsedy ONV a za člena rady ONV; Karla Hotaře do funkce tajemníka ONV a za člena rady ONV. Dále pak byli za členy rady zvoleni: Josef Král; Josef Kolbaba; Ludmila Antošová; Bohuslav Trnka; Pavel Surmina; Jaroslav Macák; František Soška; Marie Tesařová; Jaroslav Dvořák a Jiří Brokl. Kromě dvou členů rady, tj. Bohuslava Trnky a Marie Tesařové, byli všichni členové rady naprosto novými tvářemi. Celé vedení ONV Svitavy tak bylo kompletně obměněno a normalizace na svitavském okrese začala v plném proudu. Nejmladším členem rady se stal Jaroslav Macák, kterému bylo 33 let, a naopak nejstarším byl Josef Kolbaba s věkem 62 let. Věkový průměr rady byl 43 let, stejně jako v minulosti. Ve většině (9) pocházeli zvolení členové rady z dělnického prostředí, zbylých 6 z jiných sociálních vrstev. Směrodatným

⁴⁹ Celý otevřený dopis byl vložen do příloh. Příloha č. 1.

⁵⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, složka č. 168/1b. Nové Svitavsko.

⁵¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, složka č. 169/2b. Nové Svitavsko

⁵² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 19. února 1970.

se i v těchto volbách ukázal klasický princip ideálního představitele – občan středního věku, pocházející z dělnické rodiny. U nově zvolených představitelů rady ONV Svitavy nebyla z pramenů zjištěna doba jejich vstupu do strany ani původní profese.⁵³

Po volbách v roce 1971 bylo ustanoveno celkem 12 komisí, stejně jako tomu bylo v roce 1964 s tím rozdílem, že některé již fungující komise zanikly a vznikly komise nové. Byly zřízeny komise: plánovací; finanční; místního hospodářství a obchodu; dopravy; výstavby, vodního a lesního hospodářství a zemědělství; školství a kultury; zdravotní a sociální; pro ochranu veřejného pořádku; regresní; interrupční; péče o děti a dávková komise sociálního zabezpečení. Na doporučení OV KSČ ve Svitavách byli ustanoveni i předsedové těchto komisí. Trend do vedoucích pozic komisí volit stejné představitele jako do rady byl z minulých let zachován. Věkový průměr, sociální původ či předešlé profese jsou tak opět stejné.⁵⁴

Odborů bylo zřízeno celkem třináct, což byla také změna vůči dřívějšímu modelu. Některé odbory byly rozděleny a jiné naopak sloučeny. Oproti minulým rokům došlo také k výrazným personálním změnám. Kromě čtyř jmen, tj. Karla Vildry, Stanislava Marečka, Stanislava Války a Oldřicha Bureše, byli všichni vedoucí představitelé odborů nově jmenováni. Vedoucími se stali: Karel Libra (plánovací odbor); Bohuslav Novák (finanční odbor); Ladislav Šindler (organizační odbor); Stanislav Boháč (odbor výstavby a územního plánování); Stanislav Válka (odbor místního hospodářství a obchodu); Otakar Boček (odbor dopravy); Oldřich Bureš (odbor vodního a lesního hospodářství a zemědělství); Jindřich Pávek (odbor pracovních sil); František Palas (odbor vnitřních věcí); Jan Nekvinda (odbor školství); Jan Hiller (odbor kultury); Karel Vildra (odbor sociálních věcí a zdravotnictví) a Stanislav Mareček (kádrový odbor a pro personální věci). Věk, sociální původ a předešlé zaměstnání není u většiny vedoucích odborů v pramenech uvedeno a tudíž nebylo možné vytvořit statistiku. Jediný fakt, který byl stoprocentní, byl ten, že všechny odbory měly ve svém čele zástupce mužského pohlaví.⁵⁵

Ve volbách v prosinci bylo do ONV Svitavy zvoleno opět 89 poslanců, stejně jako při posledních volbách v roce 1964. Genderový poměr byl následující: 28 žen a 61

⁵³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 1. března 1971.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 1. března 1971.

mužů. V plénu oproti minulému volebnímu období vzrostl počet žen o dvě poslankyně. Celkově zastoupení žen představuje 31,4% všech poslanců. Věkový průměr všech poslanců činil 40 let. V plénu pak opět převažovaly dělnické profese a dělnická zázemí, kterých bylo dohromady 57, oproti inteligenci a ostatním, kterých bylo 42. Stručné shrnutí výše uvedených údajů bylo opět zaneseno do tabulky.

Sociální původ	Počet	%
Dělnický	9	60
Rolnický	1	6,6
Maloživnostenský	5	33,4

Tabulka č. 3: Sociální původ představitelů rady ONV Svitavy

Kapitola 2

Působení školní a kulturní komise a odboru ONV Svitavy

a/Školní a kulturní komise

Úkolem školní a kulturní komise bylo zajištění závěrů usnesení ÚV KSČ k zvýšení úrovně komunistické výchovy. Rozšiřovat se mělo hned několik věcí: opatření ke zkvalitnění výuky, dobré výsledky; zkušenosti pracujících učitelů mezi učitele nové, k tomu byly nápomocni učitelé s titulem „*Vzorný učitel*“ a „*Zasloužilý učitel*“ a okresní pedagogické středisko; znalosti a vědomosti, k tomu vedlo zvyšování počtu práce s novými formami a metodami výuky⁵⁶ a intenzivnější práce s dětmi z dělnických a zemědělských rodin; u žáků se měl rozvíjet „vědecký světový názor“, který snižoval počet žáků hlásících se na výuku náboženství. K tomu všemu měly napomáhat společenské organizace a široká veřejnost, výjimkou nebyly ani národní výbory a výrobní závody. Následně měla školní komise za úkol budovat odborné pracovny; ve spolupráci s rodiči žáků zlepšovat prostředí ve školách a rozvíjet talent žáků prostřednictvím zájmových kroužků. V kompetenci školní komise bylo i navrhování zrušení malotřídních škol s nižším počtem žáků.⁵⁷ Postupem času přibýly komisi další úkoly, které byly na počátku sedmdesátých let reakcí na tzv. „*Pražské jaro*“ a následnou nastupující normalizaci. Komisi bylo plénem uloženo, aby prohlubovala marxistickoleninskou výchovu žáků k socialistickému vlastenectví; vedla žáky k správnému chápání vedoucí úlohy KSČ ve společnosti; formovala pozitivní postoje učitelů a žáků. Za tím účelem pořádat konference, aktivity a další akce o komunistické výchově mládeže. Školská a kulturní komise ONV dostala od pléna ONV Svitavy za úkol soustavně sledovat a kontrolovat realizaci konsolidačních opatření na kádrovém úseku a v oblasti ideově politického působení školy na žáky všech stupňů vzdělání a rodičovskou veřejnost. To byl další a jasný ukazatel poměrů tehdejší doby.⁵⁸

⁵⁶ Nikde nebylo možno, i přes snahu autora, nalézt a dohledat, co konkrétně tyto nové metody a formy výuky znamenají.

⁵⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 30. června 1964.

⁵⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 19. února 1970.

V souladu s potřebami národního hospodářství měla komise zaměřit výchovu k volbě povolání především na obor zemědělství, stavebnictví, dopravu a horalství. Shánění žáků do těchto oborů pak bylo i hlavním tématem zpráv K. Válka, který zodpovídal za rozmisťování dorostu na okrese Svitavy.

Podstatným plánem bylo rozšiřování sítě školních družin a mateřských škol, zejména na vesnicích. Úkol obsahoval přesah v tom smyslu, že se mělo zapojit více žen do pracovního procesu. Počet školek v obcích byl velmi malý. Školka se nacházela v každé sedmé vesnici na okrese a matky dětí s nimi musely zůstat doma a věnovat jim péči, tudíž se nemohly věnovat zaměstnání. Druhým zamýšleným benefitem z rozšíření družin a mateřských škol bylo zajištění dostatečného počtu dětí do ZDŠ, tím následně i do budoucího zaměstnání. Zde se musíme zamyslet, jelikož školní docházka byla povinná, takže tento argument, který v dobových materiálech nalezneme, je irelevantní. Naopak tomu bylo v komisi bytové. Lze tak soudit z obrovského počtu stížností na nedostatek bytů na okrese, kterým se plenární zasedání ONV Svitavy zabývalo na drtivé většině svých setkání. S nadsázkou tak můžeme konstatovat, že školní družiny se sice rozšiřovat měly, ale nebylo pro koho, jelikož na okrese stále scházely rodiny s malými dětmi díky nedostatku bytových jednotek. Změna nastala až v roce 1968, kdy byl zaznamenán nárůst počtu dětí v předškolním věku a zvýšený počet rodin s dětmi, zejména v samotném městě Svitavy.

Problematiku bytové politiky, která je spojena se školstvím spatřujeme v příspěvku s. Hillera, který se na zasedání rady ONV vyjádřil takto: *„Je správná tendence upravovat ze zrušených škol byty pro mladé lidi z JZD, ale bude také správné rezervovat několik bytů takto získaných pro mladé učitele, kteří se z našeho okresu stěhují jen proto, že nemají byt. Snad bude možno pro úpravu těchto bytů využít vládní rozpočtovou rezervu. V tomto směru zahájíme jednání s NV.“*⁵⁹

Dalším důležitým úkolem školní komise byla práce s učiteli. Zajištění zvyšování jejich kvalifikace dálkovým studiem při zaměstnání a následné rozmisťování učitelů podle potřeb jednotlivých škol, aby byly stabilizovány pedagogické sbory. Kantoři měli na popud komise věnovat péči dětem i během hlavních prázdnin. V zájmu *„jednotného výchovného působení“* byla rozvíjena pedagogická propaganda a

⁵⁹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 27. Zápis ze schůze rady ONV Svitavy 14. ledna 1965.

usilovalo se o větší účast veřejnosti a společenských organizací na řešení výchovných problémů.

Významnou měrou měla komise přispět i k úspěchu celostátních spartakiád, které byly vyvrcholením oslav výročí osvobození Československé republiky sovětskou armádou, zajištěním nácviku hromadných vystoupení a sportovních soutěží na okrskových, okresních a celostátních spartakiádách.⁶⁰ Těmto tématům jsem se ve své práci nevěnoval, jelikož větší měrou spadají do oblasti kultury, kterou jsem se rozhodl v diplomové práci vynechat z důvodu rozsáhlosti dané problematiky.

Dne 30. června 1964 se stal na doporučení OV KSČ Svitavy předsedou školské a kulturní komise Jan Hiller, který tuto funkci vykonával již od roku 1963. Jak vidno, ve své funkci se osvědčil. Narodil se roku 1921, tudíž mu při jeho znovuzvolení bylo 43 let. Původním povoláním byl dělník a pocházel z maloměstské rodiny krejčího. Do KSČ vstoupil po 2. světové válce v roce 1945. V jeho kádrovém posudku stálo, že prošel celou řadou „*důležitých stranických funkcí*.“ Byl předsedou stranické organizace, v roce 1952 nastoupil jako politický pracovník na OV KSČ, po několika letech byl vedoucím politicko–organizačního oddělení, později se stal tajemníkem OV KSČ pro propagandu a agitaci. Jeho vzdělání nebylo před politickou kariérou asi nijak velké, jelikož byl povoláním dělník. Záznamy o jeho vzdělání se z archivních materiálů nedaly vypátrat, protože byl narozen před 2. světovou válkou a z tohoto období je velmi málo materiálů. Jediným údajem o jeho vzdělání byla ta skutečnost, že absolvoval jednoroční vysokou stranickou školu v Praze.⁶¹ Vydržel ve své funkci až do konce sledovaného období, do roku 1971. Následně byl vystřídán Jaroslavem Karešem. Jan Hiller byl následně ustanoven vedoucím odboru kultury. Stalo se tak na doporučení OV KSČ.

b/ Odbor pro školství a kulturu

Odbor pro školství a kulturu měl za úkol chod všech škol, a to jak základních devítiletých škol a středních či učňovských škol, tak i mateřských škol; udělovat tituly „*Vzorný učitel*“ a „*Zasloužilý učitel*“; pořádat marxisticko-leninské

⁶⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 30. června 1964.

⁶¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 30. června 1964.

semináře, což byla forma andragogiky; důležitou povinností bylo vytváření kádrových posudků pro jednotlivé ředitele škol; zajišťování aktivu pro ředitele škol; zabezpečovat investiční a neinvestiční výdaje spojené s nutnou údržbou a provozem školských zařízení; sumarizovat finanční výkazy; zpracovávat návrh rozpisu rozpočtu a rozborů hospodaření; zpracovávat data z dokumentace a evidencí za školy a školská zařízení zřizované v obvodu jeho působnosti a v neposlední řadě hlídal rozmisťování dorostu do volných pracovních oborů. Je nutno podotknout, že s naposledy zmíněným úkolem byly nejčastější potíže na okrese, jelikož rodiče své děti chtěli ve většině případů posílat na jiná pracovní místa, než která jim byla předkládána odborem pro školství a kulturu. Samotní představitelé ONV Svitavy se k této situaci několikrát vyjadřovali ve svých referátech a příspěvcích a v celém sledovaném období museli tyto nedostatky řešit. Dále bylo plénem ONV odboru školství a kultury uloženo vyvíjet činnost k dokončení konsolidačního procesu na školách. Při dodržování zásad kádrové politiky měl využívat dislokačního řízení pro zvyšování odbornosti výuky a stabilizaci učitelských sborů; působit na sjednocování výchovného působení školy a rodiny a prostřednictvím okresních školních inspektorů a ředitelů škol vést učitelské sbory a jednotlivce k zajišťování individuální péče o žáky s cílem postupného snižování počtu propadajících žáků a vytváření podmínek pro rozvoj schopností a talentů.

Odbor pro školství a kulturu spravoval na nově vytvořeném okrese v roce 1960 celkem 103 škol. Počet se v průběhu let 1964–1971 měnil z důvodu rušení starých a otevírání nových školních budov. Například v městě Svitavy se za výše zmíněné období zřídila 1 mateřská školka. Podobný trend se projevil i v okolních obcích, popř. městech. Odbor měl ve své kompetenci ke konci roku 1971 celkem 112 škol všech tří stupňů.

Resort pro školství a kulturu vždy pracoval s nemalými obnosy a částkami, které mu byly přidělovány v rozpočtech pro nadcházející rok. Průměrně se pohybovaly vyčleněné peníze okolo 54 mil. Kčs za rok. V roce 1964 činil rozpočet pro školství 60 mil. Kčs, v roce 1965 to bylo 57 mil. Kčs, v následujícím roce 53 mil. Kčs, v roce 1967 byl rozpočet vyčíslen na 51 mil. Kčs, o rok později na 50 mil. Kčs, v roce 1969 byl předpokládaný rozpočet nastaven na 51 mil. Kčs. Skutečnost byla vždy o 3–4 mil. Kčs menší, než navrhované sumy. Pro porovnání: odbor pracovních sil disponoval částkami v průměru 44 mil. Kčs za rok, kontrolní odbor 45 mil. Kčs, atd. Více peněz dostával pouze odbor pro zdravotnictví – jednu třetinu celookresního rozpočtu a odbor pro zemědělství dostával okolo 64 mil. Kčs za rok. Všichni předchůdci

Jana Nekvindy vždy s navrženými sumami souhlasili a nic nenamítali. Nově zvolený vedoucí odboru pro školství a kulturu své námítky přednesl hned na prvním plenárním zasedání, které rozpočet na příští rok, tj. 1971, probíralo. V roce 1970 byla situace taková, že na 1644 pracovníků pro školství bylo rozepsáno 56,885 mil. Kčs. Na úhradu rozpočtu byly předeepsány příjmy pro oblast školství ve výši 6,959 mil. Kč. Získávaly se ze stravování žáků a dospělých ve školních jídelnách a z poplatků v lidových školách umění. Z celkové částky rozpočtu se nejprve oddělil mzdový fond, dále investice – stavební, strojní a projekce. Ze zbylého obnosu se platili pomůcky, učebnice, cestovné, příspěvky organizacím, přiděl pobídkového fondu, částečná rezerva a rozpočet zálohových zařízení, např. dětské domovy. Další finance spotřebovala plánovaná údržba, světlo, otop, školní potřeby a školní jídelny. Na mzdové prostředky bylo rozepsáno 34,565 mil. Kčs, na materiálové výdaje 22,564 mil. Kčs, služby a práce 1,428 mil. Kčs, cestovné a ostatní osobní výdaje 213 tis. Kčs, příspěvky organizacím 30 tis. Kčs. Jan Nekvinda poukazoval na to, že z materiálových výdajů bylo čerpáno o 1,5 mil. Kčs méně, ale bylo to úspora relativní, protože nebyly splněny požadavky z minulého roku a přešly tak do roku 1971. Z materiálových výdajů byla vytvořena úspora podle vládního usnesení č. 268/69 Sb. 663 tis. Kčs a dále úhrada nesplněných příjmů za delimitovanou školu v Jevíčku 264 tis. Kč, celkem tedy 927 tis. Kčs. Nesplněné akce v údržbě např. střecha na zvláštní škole v Litomyšli, hygienické zařízení MŠ Radiměř, některé akce byly jen rozestavěny a pro nedostatek materiálu nedokončeny. Nebyly dodány pomůcky ze zahraničí, převážně z NDR a Jugoslávie, a položka byla vyčerpána asi na 80%. V roce 1969 neinvestiční náklady na stravování žáků ve školních jídelnách činily 10,629 mil. Kčs, strážníků bylo 11 484. Průměrný náklad na 1 strážníka činil 925,55 Kčs včetně mzdového fondu, příjem od 1 strážníka v průměru činil 536,70 Kčs. Stát tak doplácel na každého strážníka na neinvestiční výdaje 388,85 Kčs. Musela se přičíst i amortizace investičních prostředků a provoz, které tam zahrnuté nebyly. Úspora byla také relativní, jelikož pomůcky přišly příští rok a musely být zaplacené. Rozpis na stavební investice obnášel částku 1,050 mil. Kčs. Realizovalo se jen 430 tis. Kčs a zbytek byl převeden na jiné odvětví (zemědělství či průmysl). J. Nekvinda tak musel pracovat s částkou, která byla o více jak 50% menší. Jako jeden z mála tak poukázal na fakt, že komunistický režim ekonomický plán mohl plnit, nicméně to nevylučovalo navyšování deficitu.⁶²

⁶² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního

Jan Nekvinda pak provedl srovnání obou rozpočtů, pro rok 1970 a rok 1971. Poukázal na to, že peněz do školství bude vloženo méně, jelikož zdánlivě ušetřilo. Zdánlivě z důvodu nuceného odkupu věcí a pomůcek, kterých v minulém roce nebylo zakoupeno. Jelikož v roce 1971 bylo rozepsáno 55,275 mil. Kčs, čili o 3,52 mil. Kčs méně. Snížení rozpočtu proti roku 1970 bylo zvýšeno ještě o zvýšení mzdového fondu o 1 mil. Kčs. Z toho plynulo, že na NV v roce 1970 mohlo být rozepsáno 24,240 mil. Kčs a v roce 1971 jen 19,932 mil. Kčs. Při připočítání předpokladu nesplněných příjmů vzrostla tato částka, o kterou byl J. Nekvinda krácen, na 4,5 mil. Kčs. Důsledkem bylo, že se nemohly pokrýt všechny požadavky na údržbu, musely se omezit nedokončené rozestavěné akce a nedokončené budovy na svitavském okrese stály až do poloviny sedmdesátých let. Situace v investicích byla pro rok 1971 také nepříznivou. Stavební investice byly v přepočtu za 1,1 mil. Kčs. Celkem 400 tis. Kčs se investovalo do Poličky, 500 tis. do města Svitavy a 200 tis. do Moravské Třebové. Tím byl celý stavební investiční limit vyčerpán. Nedostalo se tak na 128 obcí v okrese, což činilo 97,71%. Projekce v částce 170 tis. Kčs byla počítána na dětský domov v Moravské Třebové, do Vendolí a do Bystrého. Skutečnost byla jiná a peníze byly opět přerozděleny do jiných resortů. Přes to vše dostávali i nadále odbor pro školství a kulturu a školská a kulturní komise více peněz, než většina odborů a komisí.⁶³

Ukazatel	Plán roku 1970	Skutečnost 1970	Skutečnost 1969
Celkový počet pracovníků	1638	1644	1673
Mzdový fond celkem v mil. Kčs	34,352	34,565	34,620
MF bez odměn v mil. Kčs	34,109	33,828	34,209
MF odměny za práci v mil. Kčs	0,243	0,737	0,411
Prům. mzda na 1 pracovníka v Kčs	1735	1727	1704
Investiční výstavba celkem v mil. Kčs	0,756	0,634	0,603
Stavební investice v mil. Kčs	0,555	0,430	0,055
Strojní investice v mil. Kčs	0,201	0,204	0,548
Projekce v mil. Kčs	0,065	0,053	0,056
Rozpočet příjmů v mil. Kčs	6,518	6,959	6,815
Rozpočet výdajů v mil. Kčs	59,561	56,885	55,194

Tabulka č. 4: Rozpis ekonomického rozboru školství za rok 1969 a 1970

zasedání 1. března 1971.

⁶³ Tamtéž.

Z tabulky pak lze shrnout, že příjmy pro školství byly opravdu uměle navýšeny. Jan Nekvinda správně poukazoval na skutečnost, že zdánlivě ušetřené peníze budou potřeba v příštím roce a nelze tak o ně školství krátit, jelikož to povede k deficitu. Debata o vytvoření rozpočtu pro následující rok proběhla na ONV Svitavy ještě 3x do roka a vždy J. Nekvinda upozorňoval na tatáž fakta a argumentoval stejnými čísly, takže nebudu opakovat výše zmíněné údaje. Konečným výsledkem bylo usnesení ONV Svitavy o navýšení rozpočtu pro školství pro rok 1971 na částku o 3,52 mil. Kčs vyšší, což mělo pokrýt i nesplněné výdaje z minulých let. Následující rok již nebyl zkoumán a nelze tak doložit, jakým způsobem byl výše zmíněný rozpočet pro školství naplněn a zda byl vůbec dodržen v nastavených konturách.

Velmi zajímavým faktem bylo to, že za celé sledované období od roku 1964 až po nástup normalizace nebyla vznesena na fungování a politiku odboru či komise jediná stížnost, které ONV Svitavy na okrese řešil. Všechny odbory a komise se alespoň jedenkrát na seznamu stížností objevili. Fungoval princip anonymních výtek, ale i tak byl odbor uchráněn před nevolí občanů, stejně tak komise. Existují dva důvody, proč tomu tak bylo. Prvním z nich mohl být ten, že na okrese bylo vše v pořádku a politika ONV Svitavy byla v těchto směrech vedena správně. Druhý důvod lze hledat v důležitosti komisí a odborů. Na svitavském okrese, ač bylo ve všech spisech zmíněno, že školství je jedním z primárních odvětví ONV, bylo nejdůležitějším odborem zemědělství. Věnovala se mu většina všech schůzí, referátů a diskuzí. Nejvíce stížností chodilo na bytovou politiku. Školství tak bylo upozaděno a méně vnímáno.

Na 4. plenárním zasedání dne 30. června 1964 se stal vedoucím odboru pro školství a kulturu Igor Kloss. Informace o jeho předešlém působení nebo zmínka o jeho minulosti nejsou při jeho volbě uváděny a v archivních materiálech nejsou k dohledání. Terminologií tehdejší doby na něj chybí tzv. kádrový posudek.⁶⁴ Stejná situace byla i u Josefa Jandy, který na pozici vedoucího odboru pro školství a kulturu vystřídal Igora Klosse. Stalo se tak 2. června 1967, ale jakékoliv bližší údaje o J. Jandovi také scházejí. Dokonce chybí i bližší informace, proč k této výměně došlo.⁶⁵ Ke změně vedoucího odboru pro školství a kulturu až do počátku

⁶⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 1. března 1971.

⁶⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 2. června 1967.

normalizace nedošlo a Josef Janda tak na této pozici vydržel stejně tak dlouho jako jeho předchůdce.

Třetí změna ve funkci vedoucího odboru pro školství a kulturu nastala až z kraje roku 1970, kdy byl na ustanovujícím plenárním zasedání na vlastní žádost odvolán Josef Janda a jeho místo zaujal Jan Někvinďa. U něj byl již tzv. kádrový posudek přiložen. Přibližuje, kdy se J. Někvinďa narodil, jaké bylo jeho povolání a jakou má aprobaci, místo bydliště i vstup do strany. Posudek hovoří o titulu vzorného učitele i průběhu jeho vyučování na různých venkovských školách a shrnuje celou jeho pedagogickou praxi. Od roku 1961 řídil školu v Sádce u Poličky. *„Jako ředitel i učitel školy je s. Někvinďa vzorným pracovníkem. Má velmi dobré pedagogické znalosti a mimořádné schopnosti pro řídicí práci. Je důsledný a stále hledá nové, účinnější metody a formy práce ve vyučování.“* V době svého jmenování do funkce byl Jan Někvinďa členem komise MNV v Sádce u Poličky. Na svůj post byl vybrán nejenom díky výborným pedagogickým schopnostem, ale také i díky protireformním názorům na tzv. *„Pražské jaro.“*⁶⁶ Zároveň se Jan Někvinďa stal i tajemníkem školské a kulturní komise, takže získal velmi rozsáhlou pravomoc.⁶⁷

Důležitým se stal konec roku 1971, kdy na posledním plenárním zasedání dne 13. prosince bylo z usnesení ONV Svitavy rozhodnuto o tom, že byl zrušen odbor pro školství a kulturu. Nahrazen byl odborem pro školství a odborem pro kulturu. Došlo tak k odštěpení dvou resortů, které si byly velmi blízké a po celou dobu podléhaly stejnému vedení a měly stejný rozpočet. Ve vedení odboru pro školství zůstal i nadále Jan Někvinďa a do vedení odboru pro kulturu byl zvolen Jan Hiller, který pracoval po celou dobu jako vedoucí školské a kulturní komise. Oba Janové byli do svých funkcí zvoleni na doporučení OV KSČ.⁶⁸

V další kapitole se věnuji postoji ONV Svitavy ke školám, které již byly v největších městech⁶⁹ svitavského okresu etablované a po dobu mnou vyčleněného období nepřerušily svůj chod, a nově vzniklým školským zařízením. Posloupnost jednotlivých měst byla zvolena dle celkového počtu obyvatel, tzn. od největšího počtu

⁶⁶ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 19. února 1970.

⁶⁷ Celý posudek byl vložen do seznamu příloh. Příloha č. 2.

⁶⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 13. prosince 1971.

⁶⁹ Tzn. Jevíčko, Litomyšl, Moravská Třebová, Polička a Svitavy.

populace ve městě k nejmenšímu. Nikoliv tedy podle abecedy nebo podle „důležitosti“ jednotlivých měst.

Kapitola 3

Politika ONV Svitavy vůči městským školám v letech 1964–1971

1. Mateřské školy

a/ Svitavy

Od konce 2. světové války do roku 1964 bylo ve Svitavách otevřeno celkem sedm mateřských škol. MŠ na Jihlavské ulici navštěvovalo v polovině 60. let 82 dětí a řadila se k nejvíce vytíženým školám ve městě, více dětí chodilo už jen do školky na ulici Marie Majerové 13 (91). Vedle ní děti navštěvovaly školku na dnešní Jungmannově ulici, která naopak patřila ke školám méně vytíženým. Celkem do školky chodilo 41 dětí a měla pouze dvě třídy. Školka na Nádražní ulici 9 a MŠ na Pražské ulici doplňovaly počet školek, které se nacházely přímo ve městě. V okrajových částech, resp. v přidružené vesnici Lačnov, se nacházely další dvě školky. MŠ ve Svitavách – Lánech stála na ulici Úvoz 93 a MŠ ve Svitavách – Lačnově na Zadní ulici 44. Celkem bylo ve školkách umístěno 455 dětí.

Odbor ONV Svitavy pro školství a kulturu skoro ve většině případů nemusel nikdy řešit závažnější problémy, které by se u školek vyskytovaly. Na provozování a chod školek bylo ročně vyčleněno průměrně kolem 5470 Kč na jedno dítě⁷⁰, rozmisťování vychovatelek na volné pozice probíhalo plynule a v zápisech ze zasedání pléna či rady ONV Svitavy se v tomto ohledu nedá nalézt jediná překážka. Budovy školek byly v dobrém, resp. ucházejícím stavu a s jejich případnou rekonstrukcí se počítalo do budoucích let. Tak to bylo v šesti případech z celkového počtu sedmi.

ONV Svitavy musel s mateřskými školami ve Svitavách řešit jediné dva problémy. III. MŠ v provizorní budově na Vrchlického ulici 6, která zde byla již od 2. listopadu 1949, se potýkala s mnoha nedostatky. Velká vlhkost uvnitř budovy umožnila mnohokrát vznik plísní, ze stavení opadávala omítka a v budově nebyla jídelna, takže děti chodily v poledne na oběd a pak se vracely zpět. Všechny problémy III. MŠ probíral ONV Svitavy na svých zasedáních a nakonec dospěl k závěru, že

⁷⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 22. října 1964.

školka musí být přemístěna, jelikož neustálé opravy budovy jsou finančně nákladné a nic neřeší. Školka musela být přestěhována již roku 1964, jelikož na sklonku roku měla adresu v Nádražní ulici.

Druhou věcí, se kterou se musel ONV Svitavy vypořádat, byla situace, kdy ve městě začalo být více dětí, než činila kapacita školek a jejich vytiženost byla na hranici únosnosti. Na plenárním zasedání ONV Svitavy 20. prosince o tom ve svém referátu hovoří poslankyně ONV Svitavy Tesařová. *„Já půjdu rovnou k věci, soudruzi, v minulých letech jsme již několikrát řešili počty všech dětí ve Svitavách, povedlo se nám, soudruzi, do města přivést více mladých a hlavně rodin s dětmi, ale, budu mluvit za sebe, to není vše, co musíme dále udělat. Dostáváme zprávy z různých školek, že učitelky jsou přetěžovány, nestačí prostory a dětí je prostě moc. [...] A proto navrhuji, abychom pro tento počet dětí našli nový prostor, jinak jsme naši iniciativu pro budování socialismu skrze mládež v našem městě vynaložili zbytečně.“*⁷¹ Na plenárním zasedání ONV Svitavy bylo uděleno školnímu a kulturnímu odboru celou situaci vyřešit a podat o tom písemnou zprávu. Výsledkem bylo, že roku 1968 byla otevřena již osmá městská mateřská školka na ulici Československé armády, kde byly tři třídy celkem pro 75 dětí. Došlo k přeskupení dětí a ulehčení chodu školek, jak po stránce administrativní, ekonomické i po stránce dostatku lidských zdrojů. Výsledná zpráva školního a kulturního odboru ONV Svitavy hovořila o přeskupování jednotlivých tříd, nikterak dětí, což byl pro předškolní děti citelnější postup. Děti si musely zvyknout na novou vychovatelku, takže změnu stejně pocítily. Celkem tak bylo ve školkách umístěno 530 dětí a jejich množství se rychle zvětšovalo, jelikož už za 10 let bylo ve Svitavách, včetně integrovaných obcí, 12 předškolních zařízení, které navštěvovalo 787 dětí.⁷²

Z výše popsaných událostí lze soudit, že odbor pro školství a kulturu ONV Svitavy se o dění v MŠ v městě Svitavy zabýval a reagoval na situaci, která se vyskytla, adekvátně. Můžeme mluvit i o jisté pružnosti, jelikož, když se objevil problém se starou budovou III. mateřské školky, byl vyřešen přesunem školky do jiných prostor v průběhu jednoho roku a stavba nové budovy pro novou školku zabrala od podání návrhu celkem necelé dva roky.

⁷¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 20. prosince 1966.

⁷² R. FIKEJZ – V. VELEŠÍK: *Kronika*, s. 342.

b/ Litomyšl

V roce 1964 byly ve městě pouze dvě mateřské školy, což bylo velmi málo s ohledem na celkový počet obyvatel. ONV Svitavy na jednotlivých zasedáních neřešil ani tak chod školek a údržbu budov, jako potřebu jejich rozšíření. Navrhovaný plán počítal se zvýšením počtu mateřských škol minimálně o 100% a do provozu měly být podle plánu uvedeny už o rok později, jelikož měl ONV Svitavy přislíbeno od Vč KNV řešit plán pracovníků, když se školky a jesle stihnou do roku 1965 postavit.⁷³ Celá realizace se do roku 1965 stihla. Věcně se k záležitosti na zasedání pléna ONV Svitavy vyjádřila poslankyně Doubková: „*Soudruzi, já teda nerozhoduji o školkách na okrese, ale stav v Litomyšli mi není lhostejný jako matce. Ve městě žijí tisíce rodin a my tam máme jen dvě mateřské školky? Pokud se stav nezlepší, tak nemůžeme čekat, že v městě budeme mít mladé rodiny s dětmi. Tím pádem tam nebudeme mít ani zdravé ruce na práci.*“⁷⁴

ONV Svitavy tak počítal nejen s navýšením počtu mateřských škol, ale také s faktem, že tímto krokem si ve městě udrží obyvatelstvo v pracujícím věku. Školky se postavily, takže byly celkem čtyři; produktivní populace byla v městě udržena, jelikož nebyly informace o tom, že by nějak výrazně klesl počet obyvatelstva; ale plán pracovníků se řešil až o 3 roky později. Nepodařilo se dohledat, kdo tak v nových školkách učil. Nebylo vyřešeno nic konkrétního a ONV Svitavy se opět spokojil s obecnými frázemi stylu: „*Je třeba zvýšit počet vychovatelek a pedagogů*“, „*Měli bychom zajistit vyšší přísun pracovníků*“ nebo „*Musíme zajistit zlepšení podmínek pro práci učitelů*“.⁷⁵ Ve školkách bylo umístěno průměrně kolem 295 dětí, což byl stále obrovský počet při srovnání s okolními městy v okrese. ONV Svitavy měl v plánu s výstavbou budov pro mateřské školy pokračovat, ale ve sledovaném období od roku 1964 do roku 1971 již žádná taková výstavba nebyla uskutečněna. Jinak nebyly školky v Litomyšli na zasedáních rady nebo pléna ONV Svitavy více zmiňovány, takže lze usuzovat, že kromě obrovského přetlaku dětí, který na školkách byl, fungovaly správně, nebyly časté opravy, kromě jedné zmínky o potřebě nového topení, které si nakonec školka za finanční prostředky od ONV Svitavy koupila.

⁷³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 22. října 1964.

⁷⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 27. Zasedání rady ONV Svitavy 13. února 1964.

⁷⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 27. února 1967.

Litomyšl nebyla spádovou oblastí pro děti předškolního věku, a to z výše zmiňovaného důvodu, kterým byl nedostatek míst. Město mělo samo problém pojmout „své“ děti, natož aby mateřské školky přijímaly ještě děti z okolních vesnic. U mateřských školek ONV Svitavy v Litomyšli řešil pouze nedostatek prostoru a míst, nic jiného bedlivěji nesledoval. Zvýšení počtu mateřských škol a jeslí na vesnicích byl plán vyhlašovaný ONV Svitavy pro každý nadcházející rok. Dále se ale výstavbě těchto prostor nevěnoval a tak nelze objektivně říci, jestli školky a jeslí v okolních vesnicích ve sledovaném období výrazně přibýlo či nikoliv.

c/ Polička

Z dobových pramenů a zasedání schůzí ONV Svitavy vyplývá, že v městě Polička bylo ve sledovaném období stejné množství školek jako v Litomyšli, ale vzhledem k tomu, že mělo město o pár tisíc obyvatel méně, nebyl tak velký problém s umístěním dětí do školek jako v Litomyšli. I tak se výstavba minimálně jedné budovy pro děti předškolního věku vyskytovala v plánech ONV Svitavy pro nadcházející období. Dále se plánovala rekonstrukce a modernizace dvou školek postavených, ale k té docházelo pouze pozvolna. Největším problémem, který musel ONV Svitavy řešit byl fakt, že pro postavení, resp. přesunutí dětí do jiné budovy, nebylo místo. V debatách a předložených referátech se poslanci k tématice vyjadřují, ale nepřichází s žádným řešením. O tom, že zůstalo pouze u vyjádření a žádné významné kroky k realizaci plánu nedošlo, svědčí i příspěvek poslance Řehůřka, který o dané problematice hovoří na plenárním zasedání ONV Svitavy v roce 1970, pro ilustraci: „*Velmi bychom ocenili, kdyby se okresní národní výbor vyjádřil a vyřešil situaci, že nemáme dostatek prostoru. Vždyť o tom hovoříme téměř pořád. V městě to neřešíme pouze na úrovni školek a jeslí, ale také i v základních školách je tato situace. Chce to řešit. Jsme rádi, že je domluvena stavba další budovy a můžeme děti přesunout do jiného stavení, které bude více vyhovovat, ale kde máme vzít prostory? Kam ty děti máme přesunout? I podmínky začínají být nevyhovující, budovy chce zateplit, opravit okna, spravit sociální zařízení, atd. Situace ještě není tak špatná, ale za dalších několik let již bude neúnosná. ONV Svitavy by se měl na tato fakta výrazněji v našem městě zaměřit. Děkuji.*“⁷⁶ Takže debaty o budoucích prostorách pro školky nebo hledání místa, které by svými prostorami vyhovovalo,

⁷⁶ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karta č. 9. Zápis z I. okresní konference 26. února 1970.

zabralo více jak 5 let, a ani v roce 1970 stále nebylo jasné, kde bude stát nová budova a kam se děti přesunou. Jedním důvodem, proč zůstalo pouze u diskuze, která nepřešla v realizaci, může být skutečnost chybějícího prostoru v centru města. Zatímco ve Svitavách či Litomyšli se v blízkosti středu města nacházely prostory, které mohly a následně i byly využity k přesunu mateřské školky, v Poličce tomu tak být nemohlo.

K výše zmíněné rekonstrukci či modernizaci školek přistupoval ONV Svitavy také velmi pomalu, jelikož školky sice byly v roce 1965 zatepleny, ale například I. mateřská školka byla kompletně opravena až v roce 1970.⁷⁷ Rok 1970 se stává celkově na celém svitavském okrese velmi bohatým na realizaci plánů, jelikož politici chtěli ukázat fyzické výsledky několikaleté práce. Situaci se snažili uklidnit i z politických důvodů.

d/ Moravská Třebová

Ve městě byly ve sledovaném období také dvě mateřské školy, stejně jako v předchozích dvou městech. Moravská Třebová měla oproti Poličce a Litomyšli ale obrovskou výhodu v menším počtu obyvatel, jelikož mateřské školky stíhaly pokrývat děti z města a stávaly se i tzv. „spádovou oblastí“ pro okolní vesnice, ve kterých mateřské školy nebyly. Vyplývalo to z usnesení ONV Svitavy ze dne 13. března 1964, kdy bylo uloženo odboru pro školství a kulturu, aby s vesnicemi Boršov, Kunčina, Linhartice a Útěchov domluvil, kolik dětí z těchto vesnic bude navštěvovat mateřské školy v Moravské Třebové.⁷⁸ Zda byl tento záměr uskutečněn, již z pramenů nešlo zjistit, ale jelikož mu tak nebyla věnována pozornost, proto usuzuji, že usnesení bylo dodrženo.

Na zasedáních pléna ONV Svitavy si řešilo základoškolské a středoškolské vzdělání, ale mateřským školám nebyla věnována pozornost. Lze usuzovat, že MŠ fungovaly bez problémů, a bez větších žádostí o podporu ze strany okresu. Trend propagovat svoji práci na začátku sedmdesátých let byl ale zachován i v tomto městě. V roce 1970 byla provedena v obou školkách oprava šaten a budovám byla nově namalována fasáda.

⁷⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970

⁷⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 13. března 1964.

e/ Jevíčko

Úkol ONV Svitavy ve sledovaném období byl v Jevíčku velmi prostý. Vybudovat, zřídit a uvést do provozu alespoň jednu mateřskou školu. Ve městě nebyla roku 1964 žádná MŠ, tento fakt kritizoval ve svém referátu i Glosser: *„Další věc, na kterou se musíme zaměřit – v Jevíčku nemáme školku. Jesle plánujeme na následující rok, ale musíme v městě vybudovat více takových budov. Matky zůstávají s dětmi doma a místo toho by mohly zastat spousta práce pro naši věc. Prosím s. Klosse, aby k tomu zaujal odbor pro školství a kulturu stanovisko a do příštího zasedání přišel s patřičným návrhem.“*⁷⁹ S. Kloss v následujícím zasedání přišel s návrhem postavit úplně novou budovu školky na ulici dnes K. H. Borovského, kde stojí dodnes. ONV Svitavy v usnesení návrh schválil a hned zadal stavbu mateřské školy.⁸⁰ Byla dostavena o rok později, vyšla ONV Svitavy celkem na 2, 234mil. Kčs a pojmulu celkem 190 dětí. Celkem byly ve školce otevřeny čtyři „třídy“, do kterých děti chodily po dvaatřiceti a dvě „třídy“ po jedenatřiceti dětech.⁸¹

2. Základní školy

Působnost ONV Svitavy zaměřená na základní školy se jeví v porovnání s mateřskými a středními školami jako nejméně zajímavá. Zdá se, že tomu silně napomáhal fakt, že základní školství, které zajišťovalo povinnou školní docházku, bylo stabilní a vcelku bezproblémově fungující složkou okresního školství. U mateřských škol se sledoval plán rozšířit je nejen ve městech, ale popřípadě i na vesnicích, a středoškolské vzdělání bylo zase důležité z důvodu přípravy budoucích studentů vysokých škol nebo odborných pracovníků např. v ekonomické sféře, ve zdravotnictví, atd. Základní školy však byly ve městech zavedeny, fungovaly, a potřebovaly „pouze“ opravovat a renovovat. Případně, když nebylo zbylí, byla místy postavena budova nová. S náplní vzdělávací činnosti však problémy nebyly; vycházela z dlouholetých a prověřených

⁷⁹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 20. srpna 1964.

⁸⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 22. září 1964.

⁸¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 19. srpna 1964.

postupů a jejich případné dílčí inovace představovaly spíše vnitřní školní záležitost, než aby byly řešeny z pozic vedení vrcholového orgánu státní okresní správy.

a/ Svitavy

Základních škol bylo v městě na tehdejší počet dětí dostatečné množství a k vzniku nové školy došlo až o mnoho let později roku 1991. Zajímavým faktem bylo to, že Svitavy netvořily spádovou oblast pro žádné děti z nejbližších vesnic, které byly ve školním věku. Nejbližší vesnice jako Javorník, Hradec nad Svitavou nebo Koclířov totiž měly svoje vlastní základní školy a ostatní vesnice, které školní budovy neměly postaveny, spadaly již pod jiná města, která jim byla blíže. S nadsázkou tak lze říci, že svitavské školy navštěvovaly pouze svitavské děti.

Ve Svitavách stálo v letech 1964–1971 sedm základních škol. Šest z nich zahájilo svoji činnost po konci druhé světové války nebo začátkem padesátých let, pouze jedna škola byla postavena a nově otevřena v roce 1964. Byla to V. základní devítiletá škola na Sokolovské ulici 1. K otevření došlo z důvodu přestěhování střední všeobecně vzdělávací školy do nových prostor. Škola tak zahájila svoji činnost až v září 1964 v souvislosti s otevřením nové budovy SVVŠ, které dosud sídlilo v budově IV. základní školy na náměstí Míru 73. V té době zabírala více jak polovinu školního komplexu a stala se tak největší svitavskou školou v počtu žáků. Na začátku školu navštěvovalo přes 600 dětí, ale v sedmdesátých letech začalo množství žáků klesat a v průběhu dekády kleslo dokonce až o 200 žáků. Důvodem byla změna bytové politiky. V průběhu sedmdesátých a následně osmdesátých let se přenesla výstavba bytů do jiné oblasti Svitav, a děti tak chodily do bližších základních škol. Bylo to předznamenání konce největší ZDŠ ve Svitavách. V současnosti je škola stále ve stejných prostorách, ale byla přesunuta pouze do prvního patra přední budovy celého traktu.

Z personálního složení učitelského sboru pak stojí za zmínku, že právě v roce 1964 byl ředitelem zvolen Jaroslav Křivka. Stalo se tak na doporučení OV KSČ.⁸² Po šesti letech byl vystřídán Jitkou Doubkovou-Nácovskou.⁸³ Po stejné době byla ve funkci vyměněna i ředitelka Nácovská. U obou výše zmíněných scházely dobové posudky,

⁸² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 30. června 1964.

⁸³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 26. února 1970.

takže o nich nejsou známy žádné informace, ani důvody, proč byli právě oni dva zvoleni na místo ředitele, resp. ředitelky V. základní devítileté školy. Stejně tak není uvedeno, proč byl J. Křivka ve funkci ředitele vystřídán. Nejčastějšími důvody byly osobní požadavky, ale pokud tomu tak bylo i v tomto případě, lze pouze odhadovat.

ONV Svitavy se nezabýval samostatně budovou V. základní devítileté školy, ale převážná většina jednotlivých referátů a připravených příspěvků poslanců ONV Svitavy se věnovala celému nově postavenému komplexu SVVŠ. Jedinou dohledanou zmínkou týkající se základní školy, byla informace o zakoupení nových oken pro rok 1969 za částku 12 tisíc Kčs. Všem dalším informacím ohledně komplexu na Sokolské ulici se věnuji v podkapitole středních škol, konkrétně SVVŠ Svitavy.

Výše zmiňovaná IV. základní škola na náměstí Míru 73 jako by měla svůj úděl spojený s V. základní devítiletou školou i nadále po jejich oddělení. ONV Svitavy stejně jako u nového komplexu budov SVVŠ a V. ZDŠ nechal vyměnit okna, stalo se tak v roce 1970. O rok dříve byla přes léto u budovy rekonstruována celá střecha. Chod školy se tak nenarušil a žáci v září mohli opět nastoupit do tříd. Rozpočet pro školství s tímto výdajem nepočítal, takže vznikl neplánovaný deficit. Josef Janda se na plenárním zasedání ONV Svitavy v roce 1969 k nastalé situaci ve svém příspěvku vyjádřil slovy: „...*Rád bych se vyjádřil také k situaci, která nastala na čtvrté základní devítileté škole. Soudruzi, oprava střechy byla nutná, těm dětem už pomalu teklo za krk a soudruh ředitel na nás již několikrát apeloval, že stav budovy není dobrý. Byl to sice nečekaný výdaj a musíme udělat určité škrty, když přidáte sem, musíte vzít támhle, to je jasné, ale věřím, že oprava se povedla a nyní nebudeme muset do školní budovy na náměstí dlouho investovat. Tento úkol měla sice vyřešit již minulá rada našeho ONV, ale připadl na naše hlavy a my se s ním úspěšně vypořádali...*“⁸⁴ Nejenom, že bylo patrné, že výdaj zasáhl do rozpočtu, ale navíc se nechá v příspěvku J. Jandy nalézt klasické svalování viny na předchozí garnituru ONV Svitavy.

Počet žáků se v průběhu let odchýlil od průměru kolem 390 dětí na 14 tříd pouze jedenkrát. Okresní národní výbor nijak do jejich počtu zasahovat nemohl, jelikož škola stála v lokaci, kde již byla zástavba dokončena a škola tak měla vždy zajištěný stálý přísun dětí. Jediným rokem, který se od mediánu výrazně lišil, byl významný rok

⁸⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 25. září 1969.

1968, kdy školu navštěvovalo celkem 469 dětí. Škola otevřela dohromady 16 tříd. V příspěvcích na plenárních zasedáních se poslanci k výraznému nárůstu dětí vyjadřovali spíše kladně. Zazněly i negativní hlasy, které poukazyvaly na nedostatek kvalifikovaných kantorů. ONV Svitavy uložil J. Jandovi, aby podal na následujícím zasedání zprávu o řešení nastalé situace.⁸⁵ Ten se na dalším zasedání pléna ONV Svitavy k problematice vyjádřil stylem, který nic neřeší a nevysvětluje: „*Otevření více tříd na základní devítileté škole na náměstí Míru nás těší, jelikož je vidět, že mladí lidé chtějí svépomocí budovat v našem městě socialismus. Jak někteří na minulém zasedání podotkli, je pravda, že kvalifikovaní učitelé nám na okrese chybí a je to případ i v této škole, ale již máme nasmlouváno několik mladých učitelů, kteří dokončí svá studia a nastoupí na našem okrese. Pevně tak věřím, že nastalou situaci zvládneme a na našem okrese bude stále mladých rodin s dětmi přibývat...*“⁸⁶ Při zohlednění informací z následujících let lze konstatovat, že J. Janda chtěl pouze uklidnit situaci, jelikož vyšší nárůst pedagogických pracovníků byl na svitavském okrese evidován až o několik let později. Proč k nárůstu dětí na IV. základní devítileté škole na náměstí Míru došlo, nebylo z dostupných pramenů možno zjistit.

Nejvíce diskutovanou školou na jednotlivých zasedání ONV Svitavy byla ZDŠ ve Svitavách – Lačnově. Škola se sice po druhé světové válce rozrůstala a v šedesátých letech ji navštěvovalo i přes sto žáků (129), což bylo na danou oblast vysoké číslo⁸⁷, ale za sledované období její úroveň klesla. Jednou z příčin úbytku žáků byla skutečnost, že na školu byli posíláni kantoři, kteří měli „*nevyhovující kádrový posudek*“. Učitelé nemuseli mít špatné odborné znalosti, ale ONV Svitavy dal tímto postupem jasně najevo, že ZDŠ Svitavy – Lačnov nebyla pro jeho vzdělávací politiku prioritní školou. Tím bylo ovlivněné i množství žáků v jednotlivých ročnících. Igor Kloss tento fakt na plenárních schůzích ospravedlňoval vlastními požadavky jednotlivých pedagogů, kteří chtěli být na školu umístěni. „*...Soudruzí, učitelé na základní škole v Lačnově tam byli dáni dobrovolně, na vlastní žádost, zaslali nám i dopisy, že to mají blíž do práce. Odmítám tím nařčení, která se minulý týden začala v městě šířit, že na školu dáváme naschvál lidi, kteří se nám nehodí, že to nejsou dobří socialističtí pracovníci. Jedna*

⁸⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 25. září 1969.

⁸⁶ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání konaného 25. listopadu 1968.

⁸⁷ Lačnov byla a je přidružená vesnice k městu Svitavy. V této době činil celkový počet obyvatel 350 spoluobčanů.

*soudružka i v obci bydlí, to je důkaz mých slov. Jinak výuka...*⁸⁸ V zápisech ze zasedání pléna či rady ONV Svitavy však neexistuje ani jedna takováto žádost, což poukazuje na lživé praktiky předsedy školské a kulturní komise. V období normalizace se okresní národní výbor potýkal se skutečností, že školu navštěvovalo pouze 29 žáků. Někteří poslanci navrhovali školu zrušit a děti začlenit do jiných ZDŠ v okrajových částech města. Jiní naopak zastávali názor, že škola by měla být zachována a její působnost by se měla rozšířit, měli se najmout kvalifikovanější kantoři a škole mělo být poskytnuto více finančních prostředků. Plénum ONV Svitavy nakonec uložilo odboru pro školství a kulturu, aby vzniklou situaci vyřešil a nejpozději do konce školního roku 1970/1971 přišel s adekvátním řešením.⁸⁹ Škola byla zachována, ale výraznější finanční pomoci se jí nedostalo. Jediná změna nastala v rozdělování učitelů na okrese. Pedagogové s „*nevyhovujícím kádrovým posudkem*“ se již na ZDŠ ve Svitavách – Lánech nevyskytovali v tak enormní míře, jejich počet klesl pod 50%.⁹⁰

O zbývajících základních školách ve Svitavách, tj. I. ZDŠ, II. ZDŠ, III. ZDŠ a Speciální základní škole na ulici Milady Horákové, se na plenárních zasedáních ONV Svitavy nejednalo, natož aby někdo předložil komplexní rozbor chodu těchto škol. Zřídka se ve vystoupeních jednotlivých poslanců objevila o té či oné škole zmínka. Za povšimnutí tedy stojí jedině vyčlenění více peněz pro I. ZDŠ na Komenského náměstí v roce 1967 za účelem oprav sociálních zařízení; menší opravy budovy, tříd a přilehlých prostor školy u II. ZDŠ v roce 1966 nebo referát J. Jandy o uspořádání sbírky žáků III. ZDŠ na Riegrově ulici pod vánočním stromem na náměstí Míru za účelem výběru peněz na SOS vesničky pro opuštěné děti, kde se celkem vybralo 1182 Kčs. O speciální škole není na zasedáních ani rady ONV, ani pléna ONV nikde ani zmínky.

Jedno měly všechny ZDŠ v městě Svitavy společné, a to postup v rozmisťování dorostu do pracovních oborů. Nejčastějším zaměstnáním po absolvování školy mělo být uplatnění v zemědělství nebo v oboru mechanizátor. Již od roku 1964 až po konec sledovaného období se ale nedařilo rozmisťovat mládež tak, jak bylo poslanci plánováno. V roce 1964 na zasedání rady ONV poukázala poslankyně Doubková na to, že komise při ZDŠ J. Fučíka (IV. ZDŠ) zjistila neochotu obce Mikuleč získávat mládež

⁸⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 31. března 1965.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 13. prosince 1971.

do zemědělství. Například občan Kulka z Javorníka nechtěl, aby jeho syn pracoval v zemědělství, a proto ani ostatní rodiče nechtěli, aby se jejich děti uplatnily v zemědělských profesích. J. Hiller zase připomíná kritickou situaci na oboru mechanizátora a shoduje se s poslankyní Doubkovou. *„Je kritická situace v získávání mládeže na obor mechanizátor. Dosud je uzavřeno 38 smluv. Číslo, které uvádíme, jsou podle skutečných zdrojů. Celkově je úkol nadsazen o 200 lidí, což si provedl sám s. Brydl. Tak jsme to také ve školách vysvětlovali. Je nutno říci, že chybí dopad na JZD.“*⁹¹ Válek navrhoval řešení situace na oboru mechanizátora úpravou osnov. Rada ONV Svitavy k jeho návrhu nezaujala žádné stanovisko. Nakonec skončilo město Svitavy v rozmisťování dorostu do pracovních oborů v republice na druhém místě za Havlíčkovým Brodem. Stalo se tak roku 1964, takže lze říci, že situace nebyla tak vážnou, jak některé poslankyně a poslanci avizovali. Následující rok měl prakticky stejný průběh, ale s jiným výsledkem. Vyskytovaly se zase stížnosti na rozmisťování dorostu a opětovně se mluvilo o úpravě osnov. Výsledek v rozmisťování dorostu na okrese se však změnil, když Svitavy v celorepublikovém srovnání klesly na šesté místo. Přesto to byl stále velmi dobrý stav. Nepovedlo se pouze rozmístit dva žáky, čímž nebyl splněn navrhovaný roční plán. Referáty poslance Války o stavu rozmisťování mládeže jsou dohledatelné skoro na všech plenárních zasedáních v celém sledovaném období. K nesplnění daného limitu se vyjádřil slovy: *„... V porovnání s minulým rokem jsme obsadili více žáků na volná pracovní místa ve městě i v celém okrese a proto na sebe můžeme být náležitě pyšní. Výbornou práci odvedli soudruzi, kteří objížděli jednotlivé školy a dětem o budoucím zaměstnání povídali. Není žádným tajemstvím, že na nás byly kladeny vyšší požadavky než minulý rok a my se s nimi dokázali opět zdárně vypořádat, v celkovém měřítku jsme tak uspěli...“* Vůbec se k nedokončení plánovaného nábory žáků nevyjadřoval. Tento model lze aplikovat na všechny nadcházející roky. Pokud byl dorost úspěšně umístěn na volné pracovní pozice, podal s. Válek velmi důkladnou a pochvalnou zprávu a přednesl rozsáhlý referát. Když byla situace oporná, tak se moc nevyjadřoval a snažil se najít alespoň úspěchy, kterých bylo dosaženo.

⁹¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 27. Zápis ze schůze rady ONV Svitavy 13. února 1964.

b/ Litomyšl

Ve městě Litomyšl byly v letech 1964–1971 celkem tři základní devítileté školy. Vzhledem k tomu, že město mělo méně obyvatel než město Svitavy, bylo zapotřebí méně základních škol. Školy pojmuly v průměru celkem 800 dětí, což byl podle všeho dostačující počet, jelikož na plenárních zasedáních ONV Svitavy se o kapacitách jednotlivých škol nehovořilo a diskuzní příspěvky poslanců se týkaly převážně nutných oprav školních budov.

I. základní devítiletá škola byla otevřena již po druhé světové válce a ONV Svitavy se její činnosti věnoval ze všech ZDŠ v Litomyšli nejvíce. Na plenárních zasedáních byl vyzdvihován přínos školy převážně pro zemědělství. Žáci chodili na brigády, pomáhali se sběrem papíru, atd. V roce 1965 se na škole vyměnila kompletně okna a budova byla z usnesení ONV Svitavy přes pololetní prázdniny zateplena.⁹² Už o dva roky později byl ve škole vyměněn na žádosti samotných pedagogů školní nábytek, hlavně lavice. ONV Svitavy tak rozhodl na základě kritiky K. Boříka, který poukázal na zastaralé vybavení. Tehdejší ředitel I. základní devítileté školy Bořík na plenárním zasedání 27. února 1967 přečetl krátký, za to faktický příspěvek: *„Již loni bylo naší škole slíbeno, že budou po rozsáhlé rekonstrukci oken vyměněny i lavice. Dodnes se tak nestalo. Stížnosti mi chodí už od samotných učitelů, že katedry jsou ve třídách pomalované a rozviklané. O lavicích nemluvě. Chtěl bych tak znovu připomenout Váš slib soudruzi, že budete o naši školu pečovat. Chápu, že je mnoho věcí na okrese, o které je třeba se postarat. Ale na děti by se mělo myslet v první řadě. Děkuji.“*⁹³ Škola se dostala na jednání pléna ONV ještě jednou, to v roce 1970. Tehdy sami poslanci zmiňovali, že ve škole bylo třeba opravit schodiště. To se ONV Svitavy rozhodl kompletně vyměnit ještě v létě roku 1970.⁹⁴ Změny ve vedení školy nebyly na zasedáních ONV Svitavy probírány, z čehož lze usuzovat, že K. Bořík byl ve funkci ředitele v celém sledovaném období od roku 1964 až do roku 1971.

O II. a III. základní devítileté škole v Litomyšli se poslanci ONV Svitavy ve svých příspěvcích a diskuzích zmiňovali méně. Mohlo se tak dít z dvou zcela různých důvodů. Buď byl chod škol naprosto v pořádku a nebylo potřeba žádných stavebních

⁹² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 12. 10. 1965.

⁹³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 27. 2. 1967.

⁹⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 24. února 1970.

úprav, renovace či změn ve vedení školy, anebo dostávala ve všem přednost I. základní devítiletá škola. Obě situace mohly nastat, ale z písemné dokumentace zasedání ONV Svitavy nevyplývala ani jedna. Personální změny na školách buď neprobíhaly, nebo nebyly tak důležité, aby se o nich na jednáních hovořilo, jelikož se znovu nepovedlo dohledat písemné dokumenty, které by obměny popisovaly. Jednoduše lze říci, že II. a III. základní škola v Litomyšli byly mimo pozornost ONV Svitavy.

c/ Polička

V městě Polička bylo v letech 1964–1971 ještě méně základních škol než ve Svitavách a Litomyšli. Celkem mělo město dvě základní devítileté školy. Budovy pojmuly v průměru kolem 850 až 900 dětí, takže měly kapacitu o něco málo větší než školy ve Svitavách a v Litomyšli. Na zasedáních ONV Svitavy se u obou škol řešily nutné opravy spojené s nevyhovujícími prostorami, možné přesuny a výstavba zcela nových školních budov. Personální vedení těchto dvou škol nebylo projednáváno ani na plenárních zasedáních, ani na zasedáních rady ONV Svitavy.

I. základní devítiletá škola byla, stejně jako výše zmíněné základní školy ve Svitavách a Litomyšli, otevřena již v druhé polovině čtyřicátých let dvacátého století. První zprávy, které se školy dotýkaly, byly z plenárního zasedání ONV Svitavy 3. května 1965. Poslanec Řehůřek ve svém diskuzním příspěvku upozorňoval na nedostatečné zateplení budovy. Dokládal tuto skutečnost informací o úniku tepla, který nastával i přes zvýšené pracovní úsilí ve školní kotelně. ONV Svitavy uložil školnímu odboru, aby vyčlenil patřičnou sumu na zateplení celé budovy a po vedoucím odboru Igoru Klossovi požadoval písemnou zprávu, o postupu zateplení dané školní budovy.⁹⁵ I. Kloss tuto zprávu zpracoval, ale přednesl ji až na plenárním zasedání ONV Svitavy 26. srpna 1966. Ve zprávě neopomenul vyzdvihnout úspěchy odboru pro školství a kulturu: „...Zateplení I. ZDŠ v Poličce se díky rychlému plnění našich povinností zvládlo udělat již letos. Věřím, že na mnoho let máme opět vystaráno. Chci zde také ocenit práci našich soudruhů ve věci komunikace se školou. Zlepšili jsme společně vztahy a věřím, že kolega Řehůřek již nebude mít důvod nás informovat o stavu

⁹⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 3. května 1965.

školní budovy. Zprávy budeme mít rovnou z ředitelny...“⁹⁶ Ze zprávy lze soudit, že I. Kloss a poslanec Řehůrek neměli nejlepší vztahy, ale jejich antipatie se nikdy nepřesunuly do politické roviny. K I. základní devítileté škole se již poslanec Řehůrek na zasedáních nevyjadřoval, o to více přinášel informací o stavu II. základní devítileté školy v Poličce.

Poslanec Řehůrek podával informace, které se týkaly II. základní devítileté školy, plénu ONV Svitavy již od roku 1964. Tehdy upozorňoval na potřebu opravy střechy a v roce 1965 ve svém diskuzním příspěvku dokonce navrhl ředitele školy odvolat z funkce, jelikož podle jeho názoru nebyla škola vedena „správně“. ONV Svitavy nevyhověl ani jednomu z návrhů, protože na opravu střechy neměl dostatek finančních zdrojů a v případě ředitele školy neshledal odbor pro školství a kulturu důvod k jeho odvolání. Nárůst kritických vystoupení poslance Řehůrka přišel po roce 1966. Prakticky na každém druhém plenárním zasedání ONV Svitavy předkládal návrhy, které se týkaly II. základní školy. Kvůli jejich velkému počtu jsem zařadil pouze zprávy schválené. Na II. ZDŠ v letech 1967 až 1969 byly provedeny opravy střechy, oken, rozsáhlé rekonstrukce interiéru budovy, vymalovány třídy a vyměněny tabule. Představovalo to zhruba 33% všech návrhů, s kterými poslanec Řehůrek vystoupil za dva roky na plenárních zasedáních ONV.⁹⁷ S poslední kritikou vystoupil Řehůrek na I. okresní konferenci ONV⁹⁸ 26. února 1970: „*Těžkou situaci máme i na školách. Trpíme velkým nedostatkem učebních prostor a hledáme cestu, jak to vyřešit, aby to nebylo nákladné. Velmi bychom potřebovali, aby nám okresní národní výbor v tom pomohl. Máme také potíže s umístěním dílen pro polytechnickou výchovu. Druhá devítiletka má dílny ve starém dřevěném baráku, který měl být již dávno zbourán a který kdysi sloužil jako staveništní zařízení pro výstavbu sídliště v poválečných letech.*“⁹⁹ S nadsázkou tak lze říci, že osobní antipatie obou politiků přinesly II. základní devítileté škole zvýšenou pozornost, a v jejím důsledku četné opravy školní budovy. Místo narození a trvalého bydliště poslance Řehůrka a I. Klose se nepovedla dohledat, takže jejich řevnivost nelze geograficky podložit.

⁹⁶ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 26. srpna 1966.

⁹⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7–9. Zápis z plenárních zasedání od 28. dubna 1967 do 25. září 1969.

⁹⁸ Okresní konference pořádal hlavně OV KSČ, v tomto případě i ONV Svitavy.

⁹⁹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z okresní konference 26. února 1970.

d/ Moravská Třebová

Ve městě Moravská Třebová byly ve sledovaném období 1964–1971 celkem tři základní devítileté školy. Všechny byly postaveny před rokem 1964, ale na tehdejší počet obyvatel města byla jejich kapacita průměrně kolem 400 dětí nedostačující, z toho důvodu řešil ONV Svitavy na svých zasedáních často připomínky poslanců a veřejnosti k nedostatku prostor. Plenární zasedání ONV Svitavy se zabývala také nutnými opravami v jednotlivých budovách. U I. ZDŠ bylo řešeno obsazení ředitele školy, u II. ZDŠ byly nejčastěji diskutovány problémy hygienické.

Již od roku 1965 se na plenárních zasedáních ONV Svitavy v souvislosti s městem Moravská Třebová a jejími žáky objevoval jeden a ten samý problém až do roku 1970. Byl jím nedostatek prostoru. Několikaleté diskuze poslanců ONV Svitavy vyústily v roce 1969 v usnesení, které ukládalo stavbu nové školní budovy.¹⁰⁰ Stavba nebyla realizována tak rychle jako v předchozích případech, jelikož o rok později nebylo jasné, kdo vůbec budovu postaví. Na plenárním zasedání ONV Svitavy k tématu promluvil i poslanec Vč KNV Mička: „*Do dneška není rozhodnuto, kdo tuto stavbu bude provádět. Zda Okresní stavební podnik nebo Pozemní stavby. Věřím, že k řešení dojde, kdy sem na ONV má přijet náměstek KNV s. Smola. Je to pro naše nejmenší, pro naše školáky, pro naše děti.*“¹⁰¹ Nakonec bylo ještě téhož roku rozhodnuto, po příjezdu náměstka Smoly, že stavbu měly provést roku 1971 Pozemní stavby a investorem byl krajský investorský útvar.¹⁰²

I. ZDŠ v Moravské Třebové navštěvovalo kolem 520 žáků. Byla největší školou v městě, a na zasedáních ONV Svitavy se o ní hovořilo nejvíce. Jednotliví poslanci se zabývali stavem školní budovy, důležitostí výměny umyvadel ve třídách, rekonstrukcí sociálních zařízení či vymalováním interiéru vestibulu budovy. Z důvodu nedostatku financí způsobenému opravami I. ZDŠ v Litomyšli byla rekonstrukce sociálních zařízení roku 1965 přesunuta na následující rok. Výměna umyvadel byla spojena s opravami toalet, ale podle usnesení ONV Svitavy si měla škola sama zajistit malíře pro výmalbu vnitřních prostor. Finanční prostředky byly I. ZDŠ na malování poskytnuty

¹⁰⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 25. září 1969.

¹⁰¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 17. září 1970.

¹⁰² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 1. března 1971.

ve školním roce 1966/1967.¹⁰³ O dva roky později poslanci ONV Svitavy diskutovali o I. ZDŠ v Moravské Třebové znovu, jelikož vedoucímu odboru pro školství a kulturu přišel anonymní dopis, ve kterém pisatel „doporučoval“ znovu a podrobněji přezkoumat minulost ředitele I. ZDŠ. Ředitel s iniciálou K. V. byl odborem pro školství a kulturu opětovně přezkoumán a J. Janda přednesl na plenárním zasedání ONV Svitavy k případu tento referát: „*Po projití kádrového posudku ředitele K. V., po mnoha diskuzích s jeho známými, rodinou a kolegy, nebyl shledán důvod, proč by měl opustit místo ředitele, které podle většiny spolupracovníků zastává dobře a škola pod jeho vedením dosahuje dobrých okresních výsledků. Odbor pro školství a kulturu se domnívá, že ředitel měl být pošpiněn z důvodu osobní msty člověka, který dopis napsal. Je námi podporován a nevidím důvod, proč ho z funkce ředitele odvolávat.*“ Na základě referátu J. Jandy pak ONV Svitavy vydal usnesení o setrvání ředitele ve funkci.¹⁰⁴ Roku 1970 byly na I. ZDŠ ještě provedeny opravy elektroinstalace.

II. ZDŠ byla na plenárních zasedáních ONV Svitavy zmiňována kvůli projednávání oprav. Plénium na svých jednotlivých zasedáních schválilo postupně opravy budovy, které vyvrcholily roku 1970 opravou šaten, střechy, vymalováním, zateplením a zakoupením nového nábytku v hodnotě 64 tisíc Kčs.¹⁰⁵ Druhým důvodem, proč se II. ZDŠ dostávala do zápisů z plenárních zasedání, byl fakt, že její kuchyně procházela s obtížemi hygienickou kontrolou. Rodiče žáků si na tamní stravovací zařízení nestěžovali, ale poslanci ONV Svitavy tuto záležitost nemohli opomenout. Na návrh I. Klosse byl v kuchyni vyměněn personál a ředitel školy byl povinen kontrolovat dodržování přísnějších hygienických podmínek¹⁰⁶, ale neuspokojivou (takový byl podle zprávy stav kuchyně) zprávu z místní hygienické stanice projednávali poslanci ONV i podruhé. To bylo již v době, kdy vedoucím odboru pro školství a kulturu byl J. Janda. ONV Svitavy uložil vedoucímu odboru, aby se na místo zajel osobně podívat a na příštím zasedání podal písemnou zprávu. Janda ve zprávě přinesl informace o špatném stavu kuchyně, ale žádný návrh, který by vedl k řešení, nepředložil. Podle usnesení

¹⁰³ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 27. listopadu 1966.

¹⁰⁴ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání 26. září 1969.

¹⁰⁵ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 29. srpna 1970.

¹⁰⁶ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 9. prosince 1965.

ONV Svitavy měl být problém vyřešen do konce školního roku 1967/1968¹⁰⁷, ale zpráva o výsledném řešení se v zápisech ONV Svitavy nenachází.

O III. základní devítileté škole poslanci ONV Svitavy v období 1964–1971 nejednali. Byla zmiňována společně s II. ZDŠ v rámci plánu oprav na rok 1970, ale jinak v zápisech nefiguruje. Byly opět dva možné důvody. Buď škola fungovala správně anebo nebyla v popředí zájmu žádné z nadřazených složek – ani odboru pro školství a kulturu, školní a kulturní komise, nemluvě o ONV Svitavy.

e/ Jevíčko

Ve městě Jevíčko byla pouze jedna základní škola a její kapacita nebyla pro 390 dětí dostačující. Hlavním úkolem ONV Svitavy byla stavba další školní budovy, aby nebyla I. základní devítiletá škola přetěžována. Podle zápisů o I. ZDŠ projednával ONV Svitavy jen drobnější opravy, ale větší rekonstrukce jako v předchozích čtyřech městech u I. ZDŠ nebyly plánovány.

Na plenárních zasedáních ONV Svitavy se o stavbě nové školní budovy pouze mluvilo, ale záměr nebyl až do roku 1971 realizován. V jednotlivých vystoupeních se poslanci shodli na nezbytnosti postavit druhou školu v Jevíčku. Diskuzní příspěvky jednotlivých řečníků se ale lišily, pokud jde o umístění II. ZDŠ. Poslanci věnující se ve svých příspěvcích převážně tématu školy prosazovali, aby vznikla co nejbližší náměstí s ohledem na dobré zkušenosti např. ze Svitav. Poslanci, kteří mluvili hlavně o jiných tématech a k otázce budovy nové školy se vyjadřovali pouze okrajově, názor postavit školu blízko náměstí nesdíleli. Nenavrhovali však ani řešení. Až v roce 1971, kdy již debaty nepřinášely žádná nová východiska či podněty, se ONV Svitavy rozhodl, že umístění nové budovy by měli učít sami občané města.¹⁰⁸ Vyjádření občanů přišlo až po roce 1971, takže nelze uvést, kde vznikla budova nové školy. Velmi zarážející byl fakt, že celých sedm let poslanci ONV Svitavy diskutovali o nezbytnosti školu vybudovat, ale nakonec sami stavbu pozdrželi kvůli svým rozporným představám. Jedním z důvodů mohl být nedostatek finančních zdrojů, jelikož okresní národní výbor Svitavy na konci

¹⁰⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 25. ledna 1968.

¹⁰⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 1. března 1971.

svého volebního období renovoval školní budovy, tzv. kde se dalo. I první základní devítiletá škola prošla opravou, když byla roku 1970 rekonstruována střecha.¹⁰⁹

Poslanci ONV Svitavy se k jednotlivým učitelům na škole nevyjadřovali. Z tohoto hlediska lze soudit, že k personálním obměnám v I. základní devítileté škole nedocházelo, a pokud se tak dělo, nepramenilo to z usnesení ONV Svitavy.

Lze shrnout, že ONV Svitavy u základních devítiletých škol reagoval celkem pružně na jejich jednotlivé potřeby. Při srovnání míry zainteresovanosti všem poskytoval srovnatelnou pozornost a snažil se řešit problémy jak individuálně, tak i globálně pro celý svitavský okres. Politika ONV Svitavy v období 1964–1971 se dala shrnout do tří fází, které se následně promítaly do chodu a fungování skoro všech základních devítiletých škol na okrese. První fáze byla v letech 1964 až 1966. ONV Svitavy chtěl být s objevem nových tváří ve svém plénu iniciativní, a proto vycházel požadavkům škol vstříc. V druhém období mezi lety 1967 až 1969 politici „zabředli“ do starých šablon jednání, takže poskytovali školám pomoc v menší míře anebo ji v některých případech odsouvali na pozdější období. Třetí fáze nastala roku 1970. Trvala do konce volebního období ONV Svitavy, tj. do roku 1971. V těchto letech se poslanci a poslankyně snažili renovovat a opravovat školské budovy s možnou vidinou, že budou opětovně zvoleni, ať už do pléna ONV Svitavy nebo do jiných orgánů.

3. Střední školy

Středoškolské vzdělání bylo považováno na svitavském okrese za nejdůležitější. Jeho výklad je proveden jiným způsobem, než v případě základního a mateřského školství. Rozdíl spočívá v tom, že jednotlivé typy středních škol komparuji v samostatných výkladových blocích bez ohledu na jejich umístění v jednotlivých městech svitavského okresu. Dá se tak lépe pochopit školní politika ONV Svitavy a jeho flexibilita vůči nastalým situacím.

¹⁰⁹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 26. února 1970.

a/ Střední všeobecně vzdělávací školy

Ve Svitavách byly v polovině šedesátých let celkem čtyři střední školy. Výsadní postavení mezi školami měla Střední všeobecně vzdělávací škola Svitavy, dále mezi střední školy patřila Střední zdravotnická škola Svitavy, Střední ekonomická škola Svitavy a Střední odborné učiliště Svitavy. ONV Svitavy se v chodu jednotlivých škol velmi angažoval a rozhodoval o všech změnách, které se v jednotlivých institucích udály, ať už stavební či personální. Nejvíce se okresní národní výbor zasloužil o otevření nové budovy střední všeobecně vzdělávací školy na Sokolovské ulici. O pololetních prázdninách v roce 1963/1964 došlo k stěhování školního vybavení, lavic, pomůcek, atd., a dne 17. února 1964 byla střední všeobecně vzdělávací škola přesunuta do postavených prostor, ale k uvedení do provozu došlo až v září téhož roku. Žáci se prozatím stále učili v provizorních podmínkách na V. ZDŠ. Od 1. ledna 1964 měly obě školy (SVVŠ a V. ZDŠ) samostatná ředitelství, k čemuž došlo na základě rozhodnutí odboru školství a kultury Vč KNV. ONV Svitavy tak pouze reprodukoval nařízení shora. Školský zákon kladl důraz na polytechnickou výchovu a většina studentů absolvovala výrobní praxi předmětu základy výroby v n. p. Vigona.¹¹⁰ V něm museli studenti na základě nařízení ONV Svitavy v roce 1964 přerušit praxi, aby se mohli podílet na závěrečných úpravách školní budovy a jejího přilehlého okolí.¹¹¹

ONV Svitavy reagoval na vznik a otevření střední všeobecně vzdělávací školy nejen usneseními, která se týkala materiálních záležitostí, ale také ideologických. Školské a kulturní komisi bylo nařízeno vytvořit v nadcházejícím školním roce 1964/1965 podmínky pro zvýšení úrovně výchovy a vzdělávání mládeže převážně na SVVŠ, ale i na ostatních svitavských školách. Nově vzniklá střední škola se měla stát arbitrem pro diskuze na školách a školských zařízeních. Jejím dalším důležitým posláním bylo pro ONV Svitavy zajistit uskutečňování obsahové přestavby školy a nadále zefektivňovat vyučování a výchovu.¹¹² Střední všeobecně vzdělávací škola ve Svitavách se stala v očích a myslích poslanců základním kamenem k lepšímu vzdělávání, než jak tomu bylo do dni před jeho otevřením. Škola se dále s pomocí ONV Svitavy rozvíjela a postupně byly otevírány nové třídy s různou specifikací.

¹¹⁰ Na konci praxe museli studenti složit závěrečnou kvalifikační zkoušku, např. v oboru tkadlec, automechanik, laborant, chemik, atd.

¹¹¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 13. března 1964.

¹¹² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 18. dubna 1964.

V následujícím školním roce byla zavedena humanitární, matematicko-fyzikální a přírodovědecká specializace.

Ve svých příspěvcích o SVVŠ se poslanci ONV Svitavy jednomyslně shodovali, že musí podporovat nově vznikající „centrum vědění“ ve Svitavách. Níže je několik výňatků z jednotlivých referátů, jež vzniklou situaci věrně vykreslily. Projev poslankyně E. Navrátilové popisující, proč je důležité, aby SVVŠ byla prioritní školou pro celý ONV Svitavy: *„Dále bych ještě v krátkosti chtěla navázat na soudruha Válka, který se tu zmiňoval o stavu mládeže. Soudruzí, v tomto roce se nám povedlo otevřít všeobecnou vzdělávací školu, která, jak jistě všichni doufáme, bude podporovat socialistického ducha a posune vzdělání na našem okrese a hlavně v našem městě o pořádný kus dál. Jak soudruh říkal, tak musíme za těmi žáky do škol chodit, musíme jim říkat o tom, o čem ta práce je a proč je pro společnost důležitá. Zde vidím možnost začít právě u žáků všeobecné vzdělávací školy a dávat ji jako vzor pro ostatní školy a jejich žáky. Pro tento rok se nám to jistě bude hodit“*¹¹³ Referát Jana Hillera na plenárním zasedání ONV Svitavy hodnotil působení Střední všeobecně vzdělávací školy Svitavy s časovým odstupem jednoho roku a taktéž na jeho adresu nešetřil chválou: *„... Střední všeobecně vzdělávací škola funguje již více než jeden rok a musím potvrdit, že vykazuje nadmíru dobré výsledky. Nejen, že se i nadále v další spolupráci počítá s vybudováním okolních travnatých ploch, tenisových kurtů nebo hřiště na fotbal, ale především v kulturní a socialistické osvětě škola dokládá nadmíru uspokojivé výsledky. Za poslední rok se škola aktivně podílela na uspořádání deseti besedních večerů, všechny se socialistickou tematikou; dále pak organizovala veřejnou sbírku papíru na podporu dětí z SOS vesniček a k tomu se ještě kantoři podíleli na přípravách oslav 20. výročí osvobození Československé republiky Rudou armádou. Jednoduše můžeme říci, že škola nám dělá radost a buduje dle socialistického vzoru správný obraz naší věci. Můžeme na sebe být hrdí...“*¹¹⁴ V tomto duchu se vyjadřuje většina poslanců ONV Svitavy. Jeden z mála kritických názorů na Střední všeobecně vzdělávací školu Svitavy zazněl až na počátku sedmdesátých let, kdy sice bylo vybudováno školní arboretum s učebnou v přírodě, byl dokončen sportovní areál a vybudovány byly i tenisové kurty, jak předeslal J. Hiller, ale přes uvedené změny se

¹¹³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 31. března 1965.

¹¹⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 12. října 1965.

zájem o studium na škole snižoval. Dokonce se nedařilo přijmout ani předem stanovený počet žáků do prvních ročníků. Ředitel školy se nijak k nastalému problému s klesajícím počtem žáků nevyjádřil. Důvodem mohl být fakt, že se zvýšila obliba odborných středních škol, a to nejen ve městě Svitavy, ale tento trend byl patrný i v ostatních městech. Příčinou byla zřejmě nastalá politická situace v republice a rodiče dětí zastávali názor, že řemeslo má zlaté dno.

Erudovaně se k celému problému vyjádřil na plenárním zasedání následujícím způsobem J. Nekvinda: „... *Jak se u nás stalo dobrým zvykem, tak častokrát hodnotíme chyby druhých, ale sami zapomínáme na vlastní práh. V minulých letech mí předchůdci či kolegové často pronášeli slova chvály k budově střední všeobecné vzdělávací školy. Měli možná pravdu, škola byla ve své době výkvětem, těšila se zájmu dětí, rodičů, i nás poslanců. Dnes jsme již o šest let dále a situace se poměrně změnila. Mnozí z Vás asi vědí, že tento školní rok se nám nepodařilo naplnit stanovený počet žáků, které jsme chtěli na SVVŠ přijmout. Jednoduše řečeno – nebyly splněny kapacity. Plán byl přijmout celkem 30 žáků, do prvního ročníku se nám na přijímací zkoušky přihlásilo žáků 21, což je o devět méně, než jsme předpokládali. Škola pak musela vypisovat druhé kolo a ani v tom nebyl zájem o školu tak veliký, abychom mohli s klidným srdcem říci, že máme splněno. ... Soudruzi, co tím vším chci říct. Měli bychom sami hledat chyby v sobě a ptát se, proč to tak je? Neměli bychom přivírat oči před vlastní prohrou... Soudruzi, navrhuji, aby letošní ročník Majálesu pořádala pouze střední všeobecně vzdělávací škola, a věřím, že její obliba v podvědomí rodičů a dětí se jistě zvýší.*“¹¹⁵

Velmi otevřená řeč Nekvindy byla věcnou a jedinou, která upozorňovala na nastalý problém. ONV Svitavy nijak na jeho slova nereagoval, jelikož k návrhu nepodal žádné ustanovení. Následující slavnost studentů tak střední všeobecná vzdělávací škola sama nepořádala. Nepovedlo se ani zastavit klesající počet žáků, kteří se na školu hlásili.

SVVŠ ve Svitavách měla v tomto ohledu jiné postavení, než ostatní SVVŠ ve zbylých čtyřech městech, jelikož v Litomyšli, Poličce, Moravské Třebové a Jevíčku již střední všeobecně vzdělávací školy fungovaly před rokem 1964. To byl důvod, proč se ONV Svitavy zaměřoval na svých zasedáních především na svitavskou střední všeobecně vzdělávací školu. Ustanovení ONV Svitavy se dají nalézt i k ostatním středním všeobecně vzdělávacím školám.

¹¹⁵ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

Ve všech dalších čtyřech městech byl u středních všeobecně vzdělávacích škol za sledované období 1964–1971 k nalezení stejný prvek. ONV Svitavy školní budovy více či méně opravoval a restauroval, staral se o jejich chod, ale neprotěžoval je tak jako svitavskou SVVŠ. Dokonce se více zajímal spíše o střední odborné školy než o jejich všeobecně vzdělávací typ. Prvním důvodem mohla být jistá snaha o vyvážení situace ve Svitavách, kde tomu bylo právě naopak. Druhým pak potřeba dosáhnout v okresním měřítku vyššího počtu absolventů škol s odborným a praktickým zaměřením. Vystoupení jednotlivých poslanců o školách jsou buď velmi stručné anebo obecné. Na plenárních zasedáních ONV Svitavy se svými příspěvky o SVVŠ nejčastěji vystupovaly političky Navrátilová, Doubková, Tesařová a poslanci Válka, Řehůřek a Hiller. V porovnání s ostatními SVVŠ na okrese byla na pomyslném druhém místě v žebříčku zájmu škola v Litomyšli. Dnešní škola, která nese název gymnázium Aloise Jiráska, měla být v šedesátých letech významně rekonstruována. Výměna oken, střechy, zateplení a oprava sociálních zařízení byly jen některými z navrhovaných oprav. ONV Svitavy ale postupně od všech těchto renovací upustil, jelikož již investoval finance do oprav budov ZDŠ na okrese. Ve svém referátě se situace lehce dotknul poslanec Řehůřek, který plénu na zasedání dne 25. ledna 1968 sdělil: *„Soudruzí, za dva měsíce budeme mít KER. Všichni z Vás si tam budou moci přečíst, jak jsme za nejenom loňský rok hospodařili. Všichni víme, jak to je. Naše plány v některých městech nemohou být realizovány. U škol je tomu tak stejně. Sice jsme splnili plán na 104,89%, ale některé projekty se budou muset odložit. Ty rozsáhlejší, což je v letošním roce jediný, o to více.“*¹¹⁶ Naráží tak jasně na plánované rozsáhlé opravy budovy SVVŠ v Litomyšli. Školám v Moravské Třebové a Poličce byly rekonstruovány okna a v Moravské Třebové byla roku 1968 SVVŠ rozdělena na humanitní a přírodovědeckou větev a roku 1969 z usnesení ONV Svitavy provedeno její zateplení.¹¹⁷ V městě Jevíčku jako by SVVŠ neexistovala. Poslanci se ve svých příspěvcích o škole nijak nezmiňovali, nepodávali návrhy na změny, prakticky se s ní nepočítalo. Jaká byla situace na škole je proto těžko říci.

Stojí za to se podívat také na personální obsazení pedagogů na středních školách. Zatímco svitavské střední školy zůstávaly z tohoto hlediska stranou pozornosti

¹¹⁶ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 25. ledna 1968.

¹¹⁷ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání 17. dubna 1969

okresního národního výboru, o pedagogy ve středních školách v ostatních čtyřech městech se ONV zajímal daleko výrazněji. V období 1964–1971 bylo z rozhodnutí ONV Svitavy na SVVŠ vyměněno celkem 23 učitelů, čili v průměru skoro jeden učitel ročně na školu. Tyto kroky byly odůvodňovány stížnostmi rodičů na samotné kantory. Druhý důvod byl plénem ONV vykládán jako nevyhovující „*názory a postupy ve vyučování*“. Zajímavým faktem bylo, že více jak 75%, tzn. 18 učitelů, bylo z práce vyhozeno až v letech 1969–1971. Byl to jasný důkaz normalizačních poměrů. Většina poslankyň a poslanců hovořila ve svých diskuzních příspěvcích k referátům na zasedáních podobně jako poslanec Válka: „*Já bych chtěl jen v krátkosti reagovat na další změny v učitelských řadách. Jedná se o soudruha K. Plíška, který zatím stále učí na SVVŠ v Poličce. Již mnohokrát jsem upozorňoval na to, že soudruh neučí podle socialistických osnov a nebuduje ve studentech kladný vztah k režimu. Podrývá tak autoritu nejen socialistického lidu, ale i naší, kdy se snažíme jít mládeži vzorem. Navrhuji proto, aby byl ze školy vyhozen.*“¹¹⁸ Dále se pak v jednotlivých příspěvcích a referátech objevovaly slovní spojení „*nežádoucí výklad historické látky*“, „*podněcování ke kapitalistickým myšlenkám*“, „*znevažování socialistické práce*“, atd. Kádrová politika byla na středních všeobecně vzdělávacích školách velmi zřetelná. Školní a kulturní komise potvrdila ve svých zprávách vždy pouze odvolání toho či onoho profesora z jeho profese.

Jediným důležitějším momentem, který spojoval jak SVVŠ ve Svitavách, tak i v ostatních městech svitavského okresu a ONV Svitavy na něj musel reagovat, byl úbytek jejich žáků začátkem sedmdesátých let. Po ukončení ZDŠ se žáci nehlásili na SVVŠ, ale dávali přednost odborným školám. Poslanci ale mohli za tento trend z větší části sami, jelikož se po sledované období zaměřovali spíše na fungování a zlepšování obrazu odborných škol než SVVŠ. Podobně jako ve Svitavách, tak i v jiných městech chtěl ONV Svitavy řešit situaci náhlým zvýšením aktivity škol při pořádání různých kulturních a osvětových akcí. O situaci hovořil na plenárním zasedání ONV Svitavy sám předseda Glosser: „*... Za třetí je tu pokles v oblíbenosti středních všeobecných škol. Soudruzi, tentokrát to není pouze záležitost Svitav, ale všech měst na okrese... Proč je v nich méně žáků než loni nebo kdykoliv předtím? ... Musíme se zamyslet, vyvodit*

¹¹⁸ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 26. února 1970.

*důsledky... Věřím, že přinesete konstruktivní řešení...*¹¹⁹ Zda se povedlo vylepšit obraz středních vzdělávacích škol a zastavit pokles v jejich oblíbenosti už na svých zasedáních projednával nově zvolený ONV Svitavy v následujícím roce.

b/ Střední odborné školy

Zbylé tři střední školy nebyly ve Svitavách protěžovány stejně jako střední všeobecná vzdělávací škola. Na zasedáních ONV Svitavy se objevovaly zmínky o jejich fungování, drobné zprávy přináší zdravotní a finančně-rozpočtová komise, ale rozsáhlé debaty o budoucnosti škol nebo jejich ideologické zaměření se v jednáních ONV Svitavy nevyskytují. Nedá se říci, která škola byla podle důležitosti na pomyslném druhém místě za SVVŠ. Střední ekonomická škola a střední zdravotnická škola byly zmiňovány na zasedáních přibližně ve stejné míře, střední odborné učiliště naopak velmi málo v rámci školské politiky, ale výrazně se dostávalo učiliště do popředí při řešení zaměstnanosti na okrese, výstavby nebo potřebě manuálních prací. Ve dalších třech městech (v Jevíčku střední odborné školství nebylo a ve městě byla pouze SVVŠ) v okrese tomu bylo právě naopak. Střední odborné školy byly na zasedáních častokrát zmiňovány, byla zdůrazňována jejich důležitost, a proto se jim věnovalo více pozornosti než SVVŠ. V Litomyšli to byla střední vzdělávací škola pedagogická (její zaměření způsobovalo, že její spádová oblast zahrnovala fakticky vedle svitavského okresu celé východní Čechy) a střední zahradnická škola; v Poličce střední ekonomická škola a v Moravské Třebové vojenská škola Jana Žižky, popř. vojenské gymnázium¹²⁰ Jana Žižky. Jen těžko lze seřadit školy podle míry pozornosti, kterou v letech 1964-1971 od ONV Svitavy dostávaly

Střední ekonomická škola prošla ve Svitavách zajímavým vývojem už od roku 1945. Ze začátku svého vzniku nejprve působila ve veřejných místnostech obchodní školy Ústřední matice české v Budigově továrně, následně o tři roky později, tj. 1948, byla přemístěna do bývalých prostor tkalcovny na ulici T. G. Masaryka 47, dříve třída Julia Fučíka, kde sídlí dodnes. Když se o její správu začal starat nově obsazený odbor pro školství a kulturu v roce 1964, byla škola již dlouhodobě fungující institucí. V průběhu šedesátých let a začátkem sedmdesátých let školu navštěvovalo v průměru

¹¹⁹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

¹²⁰ Škola byla opravdu pojmenována jako gymnázium, i když se v této době používal název SVVŠ.

sto až sto dvacet žáků, převážně dívek a ONV Svitavy nikterak výrazně nezasahoval do chodu školy. Po většinu sledovaného období byl ředitelem Josef Krupica, který v roce 1965 ve funkci vystřídal ing. Miloslava Duška – prvního ředitele školy. Ředitelem střední ekonomické školy pak byl až do roku 1977.¹²¹ Předností střední ekonomické školy bylo, že na rozdíl od ostatních svitavských středních škol měla po dobu své existence stálé vedení, jelikož se na ní velmi zřídka střídali ředitelé.

Velmi zásadní moment, který ONV Svitavy v souvislosti se střední ekonomickou školou musel projednat a vyřešit, bylo rozhodnutí o osudu samoobsluhy v budově školy. Jelikož byla škola postavena v budově bývalé tkalcovny, využívaly se její prostory i jiným způsobem. V minulosti bylo v budově například zlatnictví a knihkupectví, které bylo následně přestavěno na výše zmiňovanou samoobsluhu. Převážná většina poslanců, kteří se na plenárním zasedání k budoucnosti prodejny vyjadřovali, nezastávala názor, že by měly být prostory zachovány pro stejné účely. Nejčastějším argumentem, který se vyskytoval v jednotlivých příspěvcích, byl důraz na potřebu zvětšit prostory školy. Návrhy některých poslanců dokonce spočívaly v rozšíření školy do dalších budov a otevření více tříd. Poslankyně Lorencová situaci komentovala slovy: *„Myslím si, že obchodů je kolem dost a ekonomická škola si rozšíření zaslouží. Je zbytečné ji rozšiřovat tak, jak se navrhovalo, ale samoobsluha se může zrušit a místo ní se vyšetří prostor pro školu. Tak to vidím já.“* ONV Svitavy rozhodl přesně v tomto znění a nařídil samoobsluhu v prostorách školní budovy v roce 1969 zrušit a využít vzniklého prostoru pro rozšíření počtu tříd střední ekonomické školy.¹²² Správnost rozhodnutí nelze posoudit, jelikož prostory byly sice zaplněny školním vybavením, ale počet žáků se ve škole razantně nenavýšil. Také o kvalitě výuky se na zasedáních poslanci nezmiňovali a k důsledkům svého nařízení se ve sledovaném období nevrátili. Jinými zásadnějšími okolnostmi ohledně Střední ekonomické školy ve Svitavách se ONV Svitavy nezabýval.

Zcela se lišil přístup ONV Svitavy vůči Střední ekonomické škole v Poličce. Okresní národní výbor neřešil zázemí školy a nezabýval se jeho zmenšením či rozšířením. Z toho lze usuzovat, že prostory byly pro výuku vyhovující. Ba naopak nevyužité. Poslanci ONV Svitavy totiž od počátku svého působení roku 1964 ve svých

¹²¹ R. FIKEJZ – V. VELEŠÍK: *Kronika*, s. 262.

¹²² SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1969, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání 17. dubna 1969.

referátech zdůrazňovali důležitost náboru dalších studentek, popř. i studentů. Mohlo to být dáno faktem, že představitelé ONV se snažili vyzdvihnout město Svitavy jako sídlo okresní správy nad ostatní města okresu, a proto žáci dávali přednost před ekonomickou školou v Poličce raději svitavské. V okrese další školy tohoto typu nebyly, takže vybírat bylo možné pouze z těchto dvou. Nejprve na nedostatek žáků poukazovala poslankyně Tesařová, která v letech 1964–1967 skoro v každé své řeči neopomenula připomenout potřebu kvalitních ekonomů pro správné fungování státu, následně její úlohu převzala poslankyně Doubková-Náčovská. O nedostatku žaček hovořila stručně a jasně: „...Naopak tomu je u střední školy ekonomické v Poličce. Nejenom, že nemohu jako u zdravotní školy říci, že se tam děvčata hlásí z města i okolních vesnic a měst, ale nemohu ani říci, že máme dostatečný počet uchazeček do prvního ročníku.“¹²³ Situaci o rok později shrnula na dalším plenárním zasedání krátce, ale výstižně: „Ještě dvě věty k ekonomické škole v Poličce. Letos se situace zlepšila. Máme sice lehčí úbytek studentů na středních všeobecně vzdělávacích školách, ale zato můžeme být rádi, že na ekonomky nám chodí.“¹²⁴ Situace tak kopírovala trend prosazující se na konci šedesátých a na začátku sedmdesátých let, že studenti dávali před SVVŠ přednost školám odborným. Z příspěvků jednotlivých poslanců a poslankyň lze i vytušit, že každý z nich obhajoval jiný druh středního vzdělání. Poslankyně Doubková-Náčovská vyzdvihovala školy odborně zaměřené, zatímco např. předseda ONV Svitavy Glosser spíše upřednostňoval SVVŠ.

O Střední zdravotnické škole ve Svitavách se okresní národní výbor radil ještě méně, než o výše zmíněné střední ekonomické škole. Počátky školy lze nalézt už v roce 1949, kdy byla dvouletou sociálně zdravotní školou. Samostatný tříletý obor pro zdravotní sestry otevřela škola až roku 1953. V této době již byla budova umístěna na ulici Purkyňova, kde taktéž sídlí dodnes.¹²⁵ Na plenárních zasedáních ONV Svitavy se poslankyně a poslanci zmiňovali o rostoucím počtu žaček. Prostory byly však vyhovující, takže ONV Svitavy nemusel tyto problémy řešit. Budova nebyla schopna pojmout stoupající počet uchazeček o studium až v sedmdesátých letech. Poslankyně Doubková se k věci vyjádřila následovně: „Ještě bych se zastavila v krátkosti u Střední zdravotnické školy tady ve Svitavách. Škola má dobré výsledky, děvčata se na školu

¹²³ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 25. ledna 1968.

¹²⁴ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 25. září 1969.

¹²⁵ R. FIKEJZ – V. VELEŠÍK: *Kronika*, s. 274.

*hlásí, a to i z okolních vesnic a měst, což nás těší. Soudruh ředitel odvádí dobrou práci.*¹²⁶ Stejným způsobem se vyjadřovaly i další poslankyně. O tom, že ředitel Karel Vaněk opravdu odváděl „dobrou práci“, vypovídá i fakt, že ředitelem školy byl od roku 1963 až do roku 1980.¹²⁷ Na návrh OÚNZ mu byl dokonce propůjčen titul „Vzorný učitel“. Zdůvodnění mělo toto znění: *„Již od roku 1956 učí na zdravotnické škole a už od 1. 2. 1963 vykonává funkci ředitele školy. Svoje odborné vědomosti si doplnil dálkovým studiem. Vždy plně prosazoval socialistické myšlení a je plně oddán myšlenkám socialismu. Za svou mnohaletou praxi prokázal nejen svůj um v oblasti vzdělávání, ale také i agitační.*¹²⁸

Cennou informací z příspěvku Doubkové byla skutečnost, že se Střední zdravotnická škola ve Svitavách stávala cílem i jiných žaček ZDŠ než jen svitavských. To byla skutečnost, které chtěli poslanci ONV Svitavy dosáhnout. Sporadicky se objevily zmínky o nutné údržbě budovy a jejího interiéru, jako bylo malování, výměna oken či koupě nového školního vybavení a zdravotních pomůcek, ale větších oprav škola v letech 1964–1971 nedoznala. S největší pravděpodobností fungovala škola bez problémů, takže ONV Svitavy do jejího chodu nijak výrazně nezasahoval.¹²⁹

Střední škola pedagogická v Litomyšli měla tradici už od začátku dvacátého století. Možná právě dlouholetá tradice, která ukázala, že škola byla samostatnou a dokázala zúročit svůj potenciál, zapříčinila i to, že politici ONV Svitavy školu a její vedení nekritizovali a nezkoušeli vymýšlet, jak do jejího chodu zasáhnout. Z plenárních zasedání spíše vyplývá, že poslankyně a poslanci nechávali škole tzv. „volnější ruku“ ve výběru pedagogů, což se projevovalo jednohlasným odsouhlasením kandidátů, kteří šli zdola na návrh ředitele. Při projednávání úprav nebo vyčlenění peněz pro školu neměli poslanci námitek, naopak vše podpořili. Důvodem mohla být výše zmiňovaná tradice a suverenita školy. Faktem bylo, že střední škola pedagogická si na přístup ze strany ONV Svitavy nemohla stěžovat.

Snad největší „změnou“ prošla škola už na počátku funkčního období ONV Svitavy zvoleného v červnu 1964. Ve škole došlo k ustálení dvou tradičních studijních

¹²⁶ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 25. ledna 1968.

¹²⁷ R. FIKEJZ – V. VELEŠÍK: *Kronika*, s. 274.

¹²⁸ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 27. Zápis ze zasedání rady ONV Svitavy 8. října 1964.

¹²⁹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5–10. Zápis z plenárních zasedání v letech 1964–1971.

oborů. Prvním z nich bylo učitelství pro mateřské školy, druhým vychovatelství. Tato změna nepřišla po rozhodnutí právě zvoleného ONV Svitavy, ale byla reakcí na opětovnou změnu školského zákona, kvůli kterému musela škola už od padesátých let několikrát měnit studijní obory a způsoby ukončení studia. Tím pádem ani tato „změna“ nebyla způsobena přímým ovlivněním ONV Svitavy. Vstřícnost vůči škole byla velmi patrná. Za sedm let sledovaného období se stalo pouze jedenkrát, že předseda ONV Glosser osobně navštívil některou ze škol v okrese. Tím jedním případem byla právě Střední pedagogická škola v Litomyšli. Důvodem však nebyl jeho osobní zájem, anebo politické důvody, ale šedesátileté výročí školy. Svůj záměr navštívit ji zmínil na plenárním zasedání pár větami: *„Na jaře se chystám na oslavy šedesátých let výročí střední pedagogické školy v Litomyšli. Musíme ukázat, že ONV Svitavy za školou stojí a kvitujeme její rozvoj a pomoc při zajišťování nových učitelů.“*¹³⁰ Zásadnější momenty a usnesení ve vztahu k střední pedagogické škole z ONV Svitavy nepřišly. Škola se těšila takovému přístupu jako jediná v okrese.

Politika okresního národního výboru vůči Střední škole zahradnické v Litomyšli se od vztahu k pedagogické škole diametrálně lišila. Víc to snad již nešlo. Poslankyně a poslanci se angažovali již klasicky – od renovace budovy a obsazování pedagogů školy, přes počty žáků až k zaměření vyučovací látky ve škole. Bylo to dáno konkrétními obory, které se ve škole vyučovaly. Vedle klasického zahradnictví bylo jedním z nich i zemědělství a svitavský okres byl společně s textilnictvím a lehkým průmyslem zaměřený převážně na tento druh práce. ONV Svitavy tak chtěl mít jistotu, že klíčová škola v dodávání pracovní síly do stěžejního odvětví bude fungovat. Hned na začátku volebního období v roce 1964 mluvil na plenárním zasedání k tématu poslanec Válka: *„Chtěl bych se zaměřit na střední zahradnickou v Litomyšli. Všichni jistě víte, jak jsou pro náš okres průmysl a hlavně zemědělství důležité obory. A není to pouze o tom, že sháníme do zaměstnání, do JZD lidi, pracovníky, ale taky musíme do škol shánět učně a žáky. Pro letošní rok bylo naplánováno otevřít v Litomyšli tři třídy v oboru zemědělec. Každá třída by měla mít kolem 30 dětí, takže budeme dosahovat skoro stovky. Ted' nám na školu chodí celkem kolem 517 dětí, z čehož jich asi jen 10% navštěvuje obor zahradník. Do budoucna bychom měli školu rozšířit a zvýšit počty žáků.“*¹³¹ Z úryvku

¹³⁰ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 27. února 1967.

¹³¹ SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 20. srpna 1964.

Válkovy řeči jasně vyplývá záměr ONV Svitavy, který začal být o rok později naplňován. Posilovalo se zemědělství. Do oboru bylo přijato opět kolem 100 dětí, zatím co v druhém zmiňovaném oboru byla otevřena už pouze jedna třída po 23 dětech. Zprávu o stavu podal odbor pro školství a kulturu.¹³² Přes zvyšování počtu žáků v oboru zemědělství nedošlo ve sledovaném období 1964–1971 k rozšíření školy. Poslanci ONV Svitavy se v průběhu let 1965-1969 několikrát na svých zasedáních o možné přístavbě dalšího křídla budovy bavili, ale nikdy nedošli k závěru, který by stavbu povolil. Kapacita školy zůstala zachována a měnily se pouze počty žáků mezi jednotlivými obory. Stavební úpravy, které byly na škole provedeny, byly menšího charakteru. V roce 1966 přišla obligátní rekonstrukce oken,¹³³ o dva roky později poslanci schválili výměnu několika tabulí na žádost samotných pedagogů¹³⁴ a na začátku sedmdesátých let přišla výmalba interiéru a změna školních lavic.¹³⁵ ONV Svitavy školu renovoval s pravidelností odstupu dvou let.

Výběr pedagogů, kteří na škole učili, byl také řízen z ONV Svitavy. Na jeho doporučení dostalo ve škole práci přibližně 90% kantorů, zbylých 10% ovlivnila škola. Vyplývá to z usnesení ONV Svitavy, který v průběhu let učitelský sbor doplňoval nebo obměňoval.¹³⁶ V zápisech se objevily kádrové posudky snad na všechny učitele, kteří v letech 1964–1971 získali ve škole místo. Nejčastějším slovním spojením, které bylo v posudcích, byl „*stranický záměr*“ a jeho modifikace. Při zvážení faktu, že škola byla zemědělskou a okres se ekonomicky opíral převážně o zemědělství, bylo pak jasné, co výše uvedený stranický záměr znamenal. Pedagogové měli vychovávat budoucí zemědělce v socialistickém duchu. Učitel, který neměl vyhovující kádrový posudek, se na školu nedostal. To byl například případ Jana Zímy.¹³⁷

Vojenská škola Jana Žižky v Moravské Třebové byla poslední střední odbornou školou, o kterou se ONV Svitavy zajímal a určoval její směřování. U školy se nedbalo na přestavbu, jelikož nebyly v zápisech pléna, ani rady ONV za celých sedm let

¹³² SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 12. října 1965.

¹³³ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 26. srpna 1966.

¹³⁴ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 8. Zápis z plenárního zasedání 26. září 1968.

¹³⁵ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 10. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

¹³⁶ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 7. Zápis z plenárního zasedání 2. června 1967.

¹³⁷ Kádrový posudek je přiložen v přílohách.

zkoumaného období nalezeny žádné údaje o přestavbě, rekonstrukci nebo výměně školních pomůcek. Na druhou stranu se poslanci velmi angažovali ve výchově žáků na škole a personálnímu obsazení vyučujících. Už na druhém zasedání nově zvoleného pléna ONV Svitavy se předseda Glosser ve svém obsáhlém příspěvku ke škole vyjádřil takto: „*Je třeba i nadále budovat principy socialismu a nadále upevňovat myšlenku lepších zítřků v našich obyvatelích. K tomu nám bude nápomocna jak VB, aby hlídala veřejný pořádek a klid na ulicích a zodpovídala občanům jejich otázky, tak i vojenská škola v Moravské Třebové, která může být vzorem pro náš okres. V době, kdy je školství zesměšňováno jak v televizi, tak i rozhlasu, může jít škola příkladem dobrých mravů a disciplíny.*“¹³⁸

ONV Svitavy kontrolu nad školou vzal velmi vážně. Již na čtvrtém zasedání ONV Svitavy dne 31. března 1965 byly plénu předloženy kádrové posudky všech vyučujících na škole. A vzhledem k tomu, že byly všechny kladné, vzalo je plénum ONV bez připomínek na vědomí a vyučující zůstali na svých místech, ale i tak poukazoval čin na zvýšený dohled nad vojenskou školou.¹³⁹ Kádrové posudky pak řešil ONV Svitavy jedenkrát za rok. Personální obsazení se do roku 1968 nijak výrazně neměnilo (jeden učitel pouze odešel na vlastní žádost, aby se mohl věnovat studiu na marx-leninské akademii), takže posudky byly lehce obměňovány a doplňovány, nebo byly dokonce úplně stejné jako předchozí, ale výsledek byl vždy pro vyučující kladný.

Roku 1969 se v návaznosti na celorepublikové události situace změnila a ONV Svitavy začal kádrové posudky prověřovat „pečlivěji“. Projevilo se to tím, že ze školy odešli tři učitelé, které ONV Svitavy neshledal důvěryhodnými a místo nich přišli „pravý socialisté“.¹⁴⁰ I na žáky školy byl vyvíjen určitý tlak, jelikož poslanci Válka a Řehůřek ve svých referátech neustále připomínali, jak bylo vždy důležité, aby socialistická mládež ctěla pravé hodnoty, a vojenská škola musí jít svým vrstevníkům příkladem. Poslanec Řehůřek zmínil: „*Milé soudružky, vážení soudruzi, pouze v krátkosti zde přednesu několik poznámek k střední vojenské škole v Moravské Třebové. Jak jsem již v minulosti zmínil, tak žáci, budoucí vojáci, této školy mají jít socialistickému lidu příkladem. Mají hájit naše hodnoty, bránit a podporovat budování*

¹³⁸ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 5. Zápis z plenárního zasedání 20. srpna 1964.

¹³⁹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 31. března 1965.

¹⁴⁰ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 9. Zápis z plenárního zasedání 25. září 1969.

*socialismu a potlačovat kapitalismus...Věřím tomu, že vojíni tyto ideje plní, ale přece jen bych více ocenil, kdybychom nad výchovou naší budoucí obrany země více lpěli, dohlíželi, pomáhali...Věřím, že to je to, co společně všichni chceme. Děkuji.*¹⁴¹ Jedinou „pákou“, jak dohlížet na žáky střední vojenské školy byly právě učitelé, takže se přístup ONV Svitavy po těchto vystoupeních a referátech nijak neměnil.

c/ Střední odborná učiliště

Střední odborné učiliště ve Svitavách mělo specifické zařazení. Jediným a velmi prostým důvodem, proč se na zasedáních ONV Svitavy neobjevily žádné zprávy o činnosti učiliště, byla skutečnost, že školu do roku 1963 řídil okresní národní výbor, ale následující rok jeho správu přebíral přímo KNV Východočeského kraje se sídlem v Hradci Králové. V zápisech ONV Svitavy se neobjevuje vysvětlení, proč se tomu tak stalo. O SOU bylo z materiálů zjištěno, že jeho učňové byli přednostně zařazováni podle potřeb okresu do manuálních profesí, i když se lišil jejich obor zaměření, takže obráběč šel pracovat jako dělník na stavbu nebo jako dělník na svitavskou pilu. Uční zkrátka podle rozhodnutí ONV Svitavy zaplňovali vzniklé mezery „na trhu práce“, a bylo vedlejší, že mají určitou kvalifikaci, kterou mohou uplatnit bezprostředně jediné, budou-li pracovat v oboru, pro který se vyučili. Nepochybněji by také dosahovali (pravděpodobně) kvalitnějších výsledků. O důvodech, proč tomu tak nebylo, se bohužel prameny nezmiňují.

U středního odborného učiliště v Poličce měl ONV Svitavy již klasické pravomoci, a jelikož to bylo jediné učiliště, které pod jeho správou zbylo, tak se o něj i náležitě zajímal. V roce 1964 zajišťovalo tři učební obory: řezník, pekař a kuchař-číšník. V průběhu let 1965–1971 přibyl ještě obor cukrář. Doplnění oborů neproběhlo z rozhodnutí ONV Svitavy, ale v roce 1971 se o něm zmínila poslankyně Navrátilová, takže obor cukrář musel být ve školním portfoliu přítomen. Doplnění oboru mohlo být provedeno, stejně jako u střední pedagogické školy v Litomyšli, kvůli reakcím na opětovné změny školského zákona. Nicméně se obory ustálily, o čemž svědčí i fakt, že všechny čtyři přetrvaly do dnešních dní. Škola pojala celkem okolo 300 učňů, takže s počtem čtyř oborů a tří ročníků činil průměrný počet učňů na třídu okolo dvaceti pět.

¹⁴¹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6-9. Zápisy z plenárních zasedání v letech 1965-1969.

Škola tak nebyla nijak předimenzována, a asi proto se její potenciál zdál poslancům v ONV Svitavy nevyužitý. Na zasedání pléna ONV Svitavy o tom promluvil poslanec Hiller: „...*Přeci jenom, řemeslo má zlaté dno, měli bychom tak školu v Poličce podporovat. Zájem dětí ze základních škol není tak velký, jak bychom si představovali, protože za poslední rok byl úbytek v každém oboru alespoň o tři děti. Např. řezník je tak záslužné povolání. Měli bychom dělat v těchto oborech větší osvětu.*“¹⁴² Na konci šedesátých let a začátku sedmdesátých let se na školu začalo hlásit více dětí, ale to byl celookresní trend, kterému se nevymykala ani Polička, takže zde probíhaly události stejně jako v celém okrese. Z personálního hlediska byla škola zcela nezajímavou. ONV Svitavy neprobíral žádné kádrové posudky. Nehodnotil, ani se jinak nevyjadřoval k zaměstnancům školy. Lze uvažovat, že střední odborné učiliště bylo po této stránce buď v pořádku, nebo naprosto nedůležité. Škola nebyla ze strany ONV Svitavy ani často renovována. Klasické úpravy exteriéru přišly až v roce 1970, kdy mělo být v učilišti provedeno zateplení, a žákům se měly opravit šatny.¹⁴³

Školská politika ONV Svitavy se v oblasti středního vzdělávání dělila do dvou směrů. První směřoval k zvelebování SVVŠ přímo ve Svitavách, kdy politici školu vyvyšovali na piedestal a nadhodnocovali její úlohu ve výchově mládeže. Druhým směrem pak byl zájem o ostatní střední školy v okrese. I tyto školy byly vyzdvihovány. Následkem toho se na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 20. století zvedla na okrese vlna jejich obdivu, zatím co SVVŠ šly do ústraní a ONV Svitavy proti tomu chtěl bojovat. Jinak nebylo počínání ONV Svitavy vůči středním školám ničím zvláštní. Školy byly podle potřeb opravovány, kádrové posudky učitelů v zásadě bez problémů schvalovány. Školská politika se nedá označit ani jako pružná, ani jako zdlouhavá.

¹⁴² SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 12. října 1968.

¹⁴³ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond ONV Svitavy po roce 1960, karton č. 6. Zápis z plenárního zasedání 9. července 1970.

Závěr

Diplomová práce ukazuje školskou politiku ONV Svitavy na okrese v jednotlivých městech. Přibližuje postupy a metody práce politiků se školami, jejich rozhodnutí, která ovlivňovala životy žáků a samotných rodičů a v neposlední řadě i celookresní dění, jelikož školská ekonomika ovlivňovala i jiné sektory.

ONV Svitavy se k mateřským školám choval bez rozdílu. Žádnou neupřednostňoval, ani neopomínal. Renovace školek přicházela vždy včas a národní výbor se snažil reagovat pružně i na nedostatek prostoru, který v několika případech nastal. Celkově lze hodnotit počínání ONV kladně, ale platí pouze vůči školám ve městech. Nesmíme zapomínat, že situace na vesnicích byla jiná. Školky chyběly, ale poslanci kromě celoročních plánů, ve kterých si vždy vytyčili situaci řešit, nakonec na svých zasedáních konkrétní situaci venkovských škol nerozebrali. Otevírá se tak značný prostor pro rozšíření práce. Města Svitavy, Litomyšl, Polička, moravská Třebová a Jevíčko jsou pouze jednou částí školského světa na okrese, která byla prozkoumána. Druhou tvoří vesnické školy, ale v jejich případě by bylo výzkum nutno teprve provést. Na regionální úrovni by však jistě i toto doplnění probírané tematiky bylo poučné a přínosné, avšak nejen časové možnosti, ale ani rozsah diplomové práce to nedovolil.

V případě základních devítiletých škol byla školská politika ONV v praxi obdobná jako u mateřských škol. Problémy, které ve školách nastaly, se snažil národní výbor řešit jak individuálně, tak celkově pro celý okres. První dva roky svého působení vycházel ONV Svitavy školám vstříc, byl velmi iniciativní a vstřícný. V další etapě, která trvala přibližně následující tři roky, politici svůj přístup změnili. Peníze na opravy škol vyčleňovali střídměji, zabývali se více kádrovými posudky a jakoukoliv konkrétní pomoc školám odsouvali v některých případech na pozdější období. Poslední dva roky volebního období se ONV Svitavy opět snažil být více aktivní – odsouhlasil a realizoval renovaci a opravy mnoha budov ZDŠ. Politiku ONV vůči ZDŠ lze celkově označit za vstřícnou v porovnání s mateřskými školami a středoškolským, potažmo učňovským vzděláním. I v tomto případě se naskytá možnost doplnit analýzu o situaci základních škol, alespoň těch, které stály ve větších vesnicích. Platí stejný stav jako u mateřských škol – politici chtěli o školních budovách jednat, ale své záměry nerealizovali.

Nejvíce prostoru dostalo v práci středoškolské a učňovské školství, které představovalo pro okres nejdůležitější část ve sféře vzdělávání. Školská politika ONV Svitavy byla na této úrovni také nejdůraznější a nejpestřejší. Zvláštní byl i postoj politiků k jednotlivým školám. Jak se ukázalo, tak ne všechny školy, které patřily ke stejnému typu, měly i stejné výsady. Jednoduše řečeno, ONV Svitavy měl na každou střední školu jiný metr, podle toho, jak to bylo zapotřebí. Navíc lze nalézt i rozdíly v jednotlivých městech, takže ve Svitavách byla více protěžována SVVŠ, zatímco v jiných městech na okrese školy odborné. V souhrnu i na poli středních škol přináší diplomová práce v zásadě shrnutí celého vývoje školské praxe okresního správního orgánu a priori nemusí být v tomto ohledu dále rozvíjena.

Cíle, které si práce na začátku vytyčila, byly v převážné míře splněny a lze snad předpokládat, že tento názor bude mít také kterýkoliv její čtenář. Studie přispěje k hlubšímu pochopení regionálních dějin školství na Svitavsku a může se stát odrazovým můstkem pro další badatele, kteří se budou chtít problematikou školství dále zabývat. Pro další výzkumy jsou otevřeny různé možnosti: například téma vnitřního života škol, problematika efektivity úspěšnosti výuky žáků a studentů, či ekonomika škol. Budoucí práce by tak mohly obohatit i dějiny každodennosti. Text diplomové práce je určen odborné veřejnosti, ale mohl by po jistých úpravách a po publikování sloužit i zájemcům o regionální historii z řad obyvatel okresu.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Otevřený dopis pro poslankyni Boženu Marečkovou

Příloha č. 2: Posudek na Jana Nekvindu

Příloha č. 3: Posudek na Jana Zímu

Přílohy

Příloha č. 1: Otevřený dopis pro poslankyni Boženu Marečkovou

Adresováno poslankyni

Nikdy jsme neslyšeli, že byste v Národním shromáždění promluvila, že byste hájila zájmy našeho okresu, že byste vystoupila proti nezákonnostem na obranu občanů, členů KSČ i nestraníků, kteří byli zavíráni a dokonce posíláni na smrt. Neslyšeli jsme ani, že byste se dožadovala odčinění těchto křivd a že byste se stavěla za jejich rehabilitaci.

Zajímala jste se někdo o to, jak je ubíjen a diskriminován textilní průmysl, který na našem okrese převládá, za jakých podmínek pracuje většina žen našeho okresu, že dochází k odchodu mladých lidí z našeho okresu, protože pro ně nejsou vhodné pracovní a především bytové podmínky? Asi nikdy. Protože jako poslanec NS jste vždy poslušně hlasovala. Nechceme Vás zatracovat a ani po Vás házet špínou, vážíme si i toho, že svůj – bohužel bludný názor – vyjádříte veřejně. Nemůžeme se však smířit s tím, že byste dále měla vystupovat politicky jako člen NS. Žádáme Vás proto o odstoupení z funkce poslance Národního shromáždění.

Za závod Technolen podepsalo 562 zaměstnanců.

Příloha č. 2: Posudek na Jana Nekvindu

Při hodnocení činnosti soudruha Jandy, vedoucího odboru školství a kultury, jsme vás seznámili s jeho požadavkem, již před delší dobou podaným, aby mohl z funkce vedoucího odboru odejít. Doporučujeme proto dnešnímu plenárnímu zasedání vyhovět jeho žádosti a ustanovit do funkce vedoucího odboru školství a kultury soudruha Jana Nekvindu. Dovolte, abych vás stručně seznámil s jeho charakteristikou. Narodil se v roce 1923 a je ředitelem základní devítileté školy v Sádce a je nositelem titulu „Vzorný učitel“. Bydlí v Sádce čp. 16, členem strany je od roku 1960. Má aprobaci pro první až pátý ročník. Po maturitě působil jako učitel na různých venkovských školách a v roce 1945 na výzvu vlády odešel učit do pohraničí. Byl řídicím učitelem na škole v Raspenavě – Lužci. Od roku 1961 řídí školu v Sádce. Jako učitel i ředitel školy je s. Nekvinda vzorným pracovníkem. Má velmi dobré pedagogické znalosti a mimořádné schopnosti pro řídicí práci. Je důsledný a stále hledá nové, účinnější metody a formy práce ve vyučování. Také ve výchově mladých učitelů se velmi dobře osvědčuje. Je politicky vyspělý a třídně uvědomělý. Původně byl politicky organizován v sociálně demokratické straně. V současné době je předsedou organizace strany v Sádce a pracuje jako člen komise MNV. V roce 1968 správně pochopil politiku strany. Je rozhodnut pro realizaci usnesení ÚV KSČ se plně angažovat. Dlouholeté pedagogické zkušenosti, organizační schopnosti, vzácné povahové vlastnosti i politická vyspělost, jsou předpokladem pro úspěšné zastávání funkce vedoucího odboru školství a kultury ONV i funkce tajemníka školské a kulturní komise ONV.

Příloha č. 3: Posudek na Jana Zímu

Soudruh Jan Zíma se narodil v roce 1939, je svobodný a bydlí v Rohozné. Původním povoláním je kotelář a nyní je předsedou Okresní federace dětských a mládežnických organizací. Je členem KSČ. Jmenovaný ale není mezi spolupracovníky oblíben, nejspíše pro své špatné charakterové vlastnosti, je paličatý až zatvrzelý a často není upřímný. Navíc nedovede ani dobře vysvětlovat, zejména mezi mládeží, politiku strany. K politice strany se nevyjadřuje, nesympatizuje s ní.

Seznam pramenů

Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli – archivní fond:

fond ONV Svitavy po roce 1969:

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1960–1961, karton č. 1

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1964–1965, karton č. 5

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1965–1966, karton č. 6

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1966–1967, karton č. 7

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1967–1968, karton č. 8

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1968–1969, karton č. 9

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1969–1970, karton č. 10/1

Zápisy z plenárního zasedání ONV 1970–1971, karton č. 10/2

Zápisy ze zasedání rady ONV 1964, karton č. 25

Zápisy ze zasedání rady ONV 1965, kartony č. 28–29

Zápisy ze zasedání rady ONV 1966, kartony č. 30–32

Zápisy ze zasedání rady ONV 1967, kartony č. 32–34

Zápisy ze zasedání rady ONV 1968, karton č. 35–37

Zápisy ze zasedání rady ONV 1969, karton č. 37–39

Zápisy ze zasedání rady ONV 1970, karton č. 39–41

Zápisy ze zasedání rady ONV 1971, karton č. 41–44

Tištěné prameny:

Nové Svitavsko, orgán OV KSČ a ONV ve Svitavách, rok 1964, 1968, 1971

Sbírka zákonů – roky 1960, 1967, 1969

Seznam literatury

- BALÍK, Hubert: *Národní výbory a politika KSČ*. Praha, 1979.
- BARTOŠ, Josef a kol.: *Svitavy, dějiny a současnost města*. Hradec Králové, 1987.
- BUKOVSKÝ, Lukáš: *Historie okresního výboru KSČ Svitavy v letech 1966–1968. Bakalářská práce*. Univerzita Hradec Králové: Filozofická fakulta. Hradec Králové, 2013.
- FELCMAN, Ondřej – ŠINDELÁŘ, Ondřej: *Proměny východočeské komunistické politické elity v šedesátých letech – skupina představitelů KNV*. Ústí nad Orlicí, 2013.
- FIKEJZ, Radoslav – VELEŠÍK, Vladimír: *Kronika města Svitavy*. Svitavy, 2006.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích, od počátku státu po současnost*. Praha, 2005.
- KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1953–1966, společenská krize a kořeny reformy*. Praha, 1992.
- KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1967–1969*. Praha, 1993.
- KAPLAN, Karel: *Kronika komunistického Československa. Kořeny reformy, 1956–1968: Společnost a moc*. Brno, 2008.
- KOVAŘÍČEK, Václav – JEDLIČKOVÁ, Iva: *Školství v českých zemích. I. vývoj školských soustav*. Olomouc – Hradec Králové, 1995.
- SKŘIVÁNEK, Milan: *Léta 1967–1970 na okrese Svitavy*. Litomyšl, 1992.
- SOMR, Miloslav: *Dějiny školy a pedagogiky*. České Budějovice, 1979.
- SROGOŇ, Tomáš – CACH, Josef – MÁTEJ, Jozef – SCHUBERT, Jozef: *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava, 1986.
- ŠVEJKAR, Jan: *Politické elity ve státní správě na okresech Chrudim, Náchod, Rychnov nad Kněžnou a Svitavy v letech 1960–1971. Diplomová práce*. Univerzita Hradec Králové: Filozofická fakulta. Hradec Králové, 2009.

Seznam zkratek

JZD – jednotné zemědělské družstvo

K 231 – klub 231

KER – komplexní ekonomický rozbor

KNV – krajský národní výbor

KSČ – Komunistická strana Československa

KV – krajský výbor

MěNV – městský národní výbor

MF – mzdový fond

MNV – místní národní výbor

MŠ – mateřská školka

n. p. – národní podnik

NV – národní výbor

ONV – okresní národní výbor

OV – okresní výbor

OÚNZ – okresní ústav národního zdraví

SOU – střední odborné učiliště

SŠ – střední škola

TOS – Továrny obráběcích strojů

ÚV – ústřední výbor

ZDŠ – základní devítiletá škola